"Köylü Gibi Görünmemek" ve Köylülüğü Paraya Çevirmek: Tekirdağ (Malkara) Köylerinde Feminist Bir Dijital Medya Etnografisi

Feride Güner
Mustafa Kemal Üniversitesi İletişim Fakültesi
https://orcid.org/0000-0002-0787-243X
https://ror.org/056hcgc41
fguner@mku.edu.tr
Hatay, Türkiye

Öz

Bu makalede, 2022 yazında Tekirdağ'ın Malkara ilçesine bağlı köylerde yürüttüğüm üç aylık feminist dijital medya etnografisinden hareketle, iletişim alanında çoğu zaman periferiye itilen köylü kadınların deneyimlerini merkeze taşıyorum. Kadınların dijital medya pratikleri üzerinden kurdukları öznellik biçimlerini; sınıf, toplumsal cinsiyet, mekânsallık ve gündelik emek rejimleriyle iç içe geçmiş ilişkisel süreçler olarak ele alıyorum. Katılımlı gözlem, derinlemesine görüşmeler ve çevrim dışı-çevrim içi karşılaşmalara dayanan saha çalışmam, özellikle şu analitik kesite odaklanır: köylülüğün dijital medyada hangi bağlamlarda estetize edildiği, ne zaman geri çekildiği ve hangi eşiklerde paraya çevrilebilir bir değere dönüştürüldüğü. Kadınlar bir yandan emeklerine sembolik ve maddi değer atfederek köylü kadınlığın toplumsal ve kültürel olarak görünmezleştirilmiş temsillerine karşı içeriden bir saygınlık talebi üretirler. Diğer yandan hangi köy ve köylülük imgelerinin "paylaşılabilir" olduğuna dair estetik kararlarını, köylülüğe yönelik tarihsel damgalama biçimleri ve sınıfsal beklentilerle birlikte müzakere ederler. Dijital alan böylece "yeniden köylüleşme" ile "köylülükle mesafelenme"nin eşzamanlı olarak işlediği ilişkisel bir gerilim hattı üretir. Dahası tekil bir "köylü kadın" figürünü değil farklı kadınlıkların, farklı köylülüklerin ve eşitsiz güç ilişkilerinin iç içe geçerek kurulduğu çoğul bir öznelik alanını görünür kılar. Bu nedenle köyleri dijitalleşmenin "gecikmiş" ya da "eksik" mekânları olarak değil teknoloji, zaman, mekân ve öznellik üzerine yeniden düşünmek için elverişli analitik

http://ilefdergisi.ankara.edu.tr
ilef dergisi ▪ 13 (1) ▪ bahar/*spri*ng: 189-227
Araştırma Makalesi ▪ DOI: 10.24955/ilef.1892986

CC BY NC

bağlamlar olarak ele alıyorum. Bu doğrultuda makale, medya ve iletişim alanına üç düzeyde katkı sunar: dijital medya araştırmalarındaki metin, platform ve çevrimiçi etkileşim merkezli yaklaşımlara karşı yerinden ve ilişkisel bir etnografik perspektif; dijital medyanın kadınların gündelik hayatındaki yerini özgürleşme ve tahakküm ikiliğine indirgemeden, onu diyalektik bir güç alanı olarak kavrayan tekno-feminist bir çerçeve; kentli deneyimleri örtük norm olarak kuran disipliner çerçevelere karşı kırsalda araştırma yürütmenin kendisini teorik ve mekânsal bir açılım olarak yeniden düşünme çağrısı.

Anahtar Kelimeler: Feminist dijital etnografi, köylü kadınlar, köylülük, sosyal medya, kırsal dijital pratikler

▪ ▪ ▪ ▪ ▪

Makale geliş tarihi: 19.2.2026 ▪ Makale kabul tarihi: 15.5.2026

"Not Appearing as a Villager" and Monetizing Villagerness: A Feminist Digital Media Ethnography in the Villages of Malkara (Tekirdağ, Turkey)

Feride Güner
Mustafa Kemal University Communication Faculty
https://orcid.org/0000-0002-0787-243X
https://ror.org/056hcgc41
fguner@mku.edu.tr
Hatay, Türkiye

Abstract

Drawing on a three-month feminist digital media ethnography conducted in the summer of 2022 in the villages of Malkara (Tekirdağ, Turkey), this article brings the experiences of village women, frequently positioned at the margins of communication scholarship, into analytical focus. It examines how women construct forms of subjectivity through digital media practices, approaching these formations as relational processes entangled with class, gender, spatiality, and regimes of everyday labor. Based on participant observation, in-depth interviews, and both offline and online encounters, the study centers on a specific analytical tension: the conditions under which villagerness is aestheticized in digital spaces, strategically withdrawn, or rendered convertible into economic value. On the one hand, women attribute symbolic and material value to their labor, articulating claims to dignity against the socially and culturally marginalized representations of the village woman. On the other hand, they negotiate which images of villagerness are considered "shareable," navigating the historical stigmatization and classed expectations attached to rural life. Digital media thus emerges as a relational site where both re-claiming and distancing oneself from villagerness operate simultaneously. Rather than producing a singular, stable figure of the village woman, digital platforms make visible a

http://ilefdergisi.ankara.edu.tr
ilef dergisi ▪ **13 (1)** ▪ bahar/*spring*: 189-227
Araştırma Makalesi ▪ DOI: 10.24955/ilef.1892986

CC BY NC

plural field of subjectivities in which different femininities, different configurations of villagerness, and unequal power relations intersect. Accordingly, this article approaches villages not as "lagging" or "deficient" spaces of digitalization, but as analytically generative contexts for rethinking technology, temporality, space, and subjectivity. It contributes to media and communication scholarship by advancing a situated and relational ethnographic perspective against text-, platform-, and interaction-centered approaches; by proposing a technofeminist framework that conceptualizes digital media as a dialectical field of power beyond the binary of emancipation and domination; and by challenging disciplinary assumptions grounded in urban experience, rethinking research in rural contexts as both a theoretical and spatial intervention.

Keywords: Feminist digital ethnography, rural women, villagerness, social media, rural digital practices

▪ ▪ ▪ ▪ ▪

Received: 19.2.2026 ▪ Accepted: 15.5.2026

2022 yazında yürüteceğim etnografik saha araştırması henüz başlamadan önce, hazırlık amacıyla gerçekleştirdiğim bir ön saha ziyareti sırasında şu ana tanıklık ettim: Ovacık Köyü'nde[1] bir grup kadın, kuskus yapmak üzere bir araya gelmişti. Yardım etmek amacıyla yanlarına gittim. Kadınlardan biri, yıllar önce köyden ilçe merkezine taşınmış ve yaz aylarında kışlık yiyecek hazırlıkları için köye gelen Ayşe'ydi (57, İlkokul).[2] Diğerleri ise onun akraba ve komşularından oluşuyordu.

Geçtiğimiz gece düzenlenen bir "akraba günü" buluşması hakkında konuşurken Ayşe, "koskoca köylü karılarının hep telefonda" olduğunu söyleyerek bu nedenle pek sohbet edemediklerinden yakındı. O gün kadınlarla sosyal medya kullanımının köydeki gittikçe artan yaygınlığı ve internetin "zararlı etkileri" üzerine uzun uzun sohbet ettik. Sohbetin bir anında köyde yaşayan Emine (55, İlkokul), "köylüler zaten düşkün olur böyle şeylere" dedi. Nedenini sorduğumda ise "gösterişi sevdikleri için" diye yanıtladı.

•••

1 Bu makale, 2024 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı'nda, Prof. Dr. Melike Aktaş Kuyucu danışmanlığında tamamlanan "Bir Trakya Köyünde Gündelik Hayat ve Dijital Medya: Feminist Bir Dijital Medya Etnografisi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

2 Makalede köylerin ve katılımcıların isimlerini anonimleştirerek kullanıyorum. Kadınlara ilişkin kişisel anlatıları görünür kılmaya özen gösterirken yalnızca yaş, eğitim ve çalışma durumlarına dair genel bilgilere yer verdim. Kişiyi doğrudan ifşa edebilecek ölçüde daraltıcı betimlemelerden kaçınmaya çalıştım (Emerson, Fretz ve Shaw 2015, 297; Murphy ve Dingwall 2021, 341).

Bu konuşmada dikkatimi çeken iki temel unsur vardı: İlki, kadınların dijital medyaya yönelik ilgisinin yalnızca yaşla değil aynı zamanda "köylülük"le de ilişkilendirilerek şaşkınlıkla karşılanmasıydı. Bu ifade, yaklaşık otuz beş yıldır kasabada yaşayan Ayşe tarafından dile getiriliyordu. Hayatı boyunca köyde yaşayan Emine ise dijital uzamdaki görünürlük hâlini "gösteriş merakı" olarak yorumluyordu.

İlk bakışta bu ifadeler, bireysel yargılar ya da teknolojik dönüşüme dair gündelik gözlemler gibi okunabilir. Oysa bu konuşma, Türkiye'de modernleşme ve kalkınma söylemleriyle iç içe geçmiş; kırsalı kültürel, estetik ve teknolojik olarak "geride" konumlandıran daha geniş kolektif tahayyüllerin gündelik dilde nasıl yeniden üretildiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Gelişmişlik söylemleriyle biçimlenen bu kolektif tahayyüller, bireylerin kendilerine ve başkalarına bakışını şekillendirirken teknoloji bu tahayyüllerin hem taşıyıcısı hem de ölçütü hâline gelmektedir (Çelik 2010, 206).

Bu alan notunu, saha boyunca karşılaştığım benzer gözlemlerle birlikte dijital medya pratiklerinin köylülük ve kadınlıkların hangi ölçütler üzerinden kurulduğunu görünür kılan daha geniş bir anlamlandırma rejiminin başlangıç noktası olarak ele alıyorum. Medya ve iletişim çalışmalarında kırsal alanları çoğu zaman arka plana iten yaklaşımların aksine köylerin zaman, mekân ve öznellik üzerine yeniden düşünmek için özellikle verimli bağlamlar sunduğunu iddia ediyorum. Bu bağlamda dijital medya ya da dijital mecralarla özellikle akıllı telefonlar, internet ve kadınların gündelik hayatlarında aktif olarak kullandıkları WhatsApp, Facebook ve Instagram gibi sosyal medya platformlarını kastediyorum. Bu araçlar, kullanıcı türevli içerik üretimi, etkileşimsellik ve ağ-temelli yayılım gibi ayırt edici özellikleriyle geleneksel medyadan farklılaşan bir iletişim ekosisteminin parçasıdır (Binark 2015, 10). Sosyal medya platformlarından internete, bilgisayardan cep telefonlarına ve tablet cihazlara uzanan bu geniş araç yelpazesi (Binark 2007, 21), sahada gözlemlediğim dijital pratiklerin maddi ve teknolojik zeminini oluşturmaktadır.

Kırsal alanlarda "otantik", "bozulmamış" ve "teknoloji öncesi" bir öz arayan yaklaşımlar açısından, dijital teknolojilerin kırsal mekânlarda giderek yaygınlaşması bir hayal kırıklığı yaratabilir. Zira değişen dünyada "aynı kalan", "durağan" mekânlar olarak tahayyül edilen ve önem atfedilen yerler özellikle kırsal alanlardır (Edensor 2006, 484; McDonald 2016, 10-11). Bu makalede, dijital medyanın köylü kadınların gündelik hayatındaki yerinin

ne bir hayal kırıklığı ya da iyimserlik anlatısıyla ne de sadece görünür olma arzusuyla açıklanamayacağını göstermeyi amaçlıyorum. Çalışmada yer yer "köyde yaşayan kadınlar" ifadesini kullanmakla birlikte analitik olarak "köylü kadınlar" kavramını tercih ediyorum. Elbette bu tür bir kategori, deneyimin ve öznelliğin çeşitliliğini bütünüyle kapsayamaz. Zira ne köylülük ne de köylü kadın öznelliği homojen ve sabit bir yapı olarak düşünülebilir. Bununla birlikte Türkiye bağlamında köylülüğün taşıdığı tarihsel ve ideolojik olarak yüklü, çoğu zaman pejoratif anlamlar içeren çağrışımlar (Kandiyoti 2019; Sirman 2015), "köylü kadın" kategorisini nötr bir betimleme olmaktan çıkarır. Bu nedenle bu kavramı, hem söz konusu yükleri görünür kılmak hem de aşındırmak üzere kullanıyorum.

Çalışmada 2022 yılının Haziran-Eylül ayları arasında yürüttüğüm üç aylık etnografik alan araştırmasının belirli bir analitik boyutuna odaklanıyorum: Kadınlar dijital mecralarda kendi öznelliklerini inşa ederken hangi bağlamlarda köylülükle mesafelenmeye, hangi durumlarda ise köylülüğü paraya çevirmeye yönelmektedir? Bu yönelimler, söylemsel, görsel ve gündelik pratikler üzerinden nasıl müzakere edilerek kurulmaktadır? Bu çerçevede, kadınların dijital medya pratiklerini sadece estetik tercihler ya da kimlik sunumları düzleminde değil sahada karşıma çıkan gündelik geçim arayışları ve bunları kuşatan ekonomik ve toplumsal bağlam içinde değerlendiriyorum. Böylece dijital medyanın, Türkiye'de köylülüğün taşıdığı toplumsal ve tarihsel anlamlar, mekânsal hiyerarşiler ve kadınlar arasındaki güç ilişkileriyle nerelerde kesiştiğini; bu kesişimlerin gündelik hayatta gerilim ve müzakere noktaları olarak nasıl somutlaştığını görünür kılmayı amaçlıyorum.

Türkiye'deki uzun süredir egemen kalkınmacı ve ilerleme eksenli teknoloji söylemleri, kırsalı yalnızca "geride kalmış" ya da "otantik" bir mekân olarak kurgulamakla kalmaz; teknolojiyi, toplumsal mesafe ve hiyerarşilerin yeniden üretildiği ilişkisel bir ölçüt hâline getirir. Bu söylemler, kentsel olanı "arzu edilen" ve "normal" referans noktası olarak merkeze alan daha geniş bir düşünme biçimiyle de yakından ilişkilidir (Fulkerson ve Thomas 2013). Bu çerçevenin teknolojik tahayyülünde kırsal, çoğu zaman "bağlantısız olan"ın mekânı olarak kurulur. İnternetin ve bilgisayarın olmadığı ya da yaygınlaşmadığı, "uzakta" bir yerde konumlanan bu mekânlar genellikle ya korunması gereken bir "teknoloji-öncesi otantiklik" alanı ya da "bağlanınca" dönüşmesi beklenen bir toplumsallık olarak düşünülür (McDonald 2016, 10). Kırsala ilişkin bu hâkim söylemsel çerçeveler içinde köylü kadınlar ise

çoğu zaman ya nostaljik bir emek figürü olarak idealize edilir ya da eğitim ve teknolojiyle ilişkisi sınırlı, yerele hapsolmuş özneler olarak konumlandırılır. Bu çalışmada söz konusu tahayyülleri, feminist bir dijital medya etnografisinin sunduğu imkânlar aracılığıyla sorguluyorum.

Çalışmanın sahası, Tekirdağ'ın Malkara ilçesine bağlı Ovacık köyü ve ona komşu Büklümköy, Değirmenci ve Karlıca köylerinden oluşmaktadır.[3] Ovacık'ta ikamet ettiğim üç ay boyunca, toplam 38 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirdim. Yaklaşık 60 saatlik ses kaydı ve 50 Word sayfasına yakın katılımlı gözlem ve saha notu elde ettim.

Çalışmanın sahasını belirlerken bu yerlere dair kişisel, ailevi ve duygusal bağlarım kadar bölgenin sunduğu özgün sosyo-kültürel dokunun da belirleyici olduğunu vurgulamak gerekir. Türkiye'de tarımın ve "küçük köylülük" olarak adlandırılan toplumsal formun görünür biçimde sürdüğü bölgelerden biri Trakya'dır (Özuğurlu 2011, 15; Ceylan 2019). Trakya'nın en büyük şehri olan Tekirdağ ise İstanbul'a yakınlığı, sanayi bölgeleri ve küresel sermayeyle kurduğu temas kadar kır ile kent arasında geçişkenliği mümkün kılan yapısıyla da yerel ve küresel dinamiklerin iç içe geçtiği çok katmanlı bir alan konumundadır.

•••

3 Ovacık, yaklaşık 700 kişinin yaşadığı bir köydür. Köyün bugünkü toplumsal dokusu, Lozan Barış Antlaşması sürecinde imzalanan Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol sonrasında Yunanistan'dan gelen Müslüman mübadillerin yerleşimiyle şekillenmiştir. İlerleyen yıllarda Bulgaristan ve Romanya'dan gelen göçlerle köy, bugün Pomak, Notyalı ve Yörük ailelerin bir arada yaşadığı çoğul bir yerleşim hâline gelmiştir. Bu tarihsel arka plan, köyün kolektif hafızasında izlerini korusa da gündelik hayatın akışı içinde etnik ayrımların belirleyici gücü büyük ölçüde silikleşmiştir. Köy ekonomisi küçük ölçekli tarım ve hayvancılık etrafında örgütlenmektedir. Yaklaşık 20 bin dekarlık tarım arazisinde ayçiçeği, buğday ve kanola gibi piyasaya dönük ürünler yetiştirilir. Hayvancılık da yaklaşık bin büyükbaş ve bin küçükbaş hayvan varlığıyla gündelik emeğin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Üretim büyük tarımsal işletmelerden ya da sözleşmeli tarım ilişkilerinden çok hane emeği ve aile içi iş bölümüyle sürdürülmektedir. Bu durum Ovacık'ı neoliberal tarım politikaları altında küçük üreticiliğin kırılgan fakat dirençli biçimde varlığını koruduğu bir saha hâline getirmektedir. Değirmenci, Karlıca ve Büklümköy de üretim pratikleri, gündelik hayat ritimleri ve sınıfsal yapı bakımından Ovacık'la benzer örüntüler taşımaktadır. Bu nedenle bu köyleri çalışmada Ovacık'tan kopuk ayrı birimler olarak değil, Ovacık merkezli saha deneyimini genişleten ve kırsal toplumsallığın ilişkisel yapısını görünür kılan uzantılar olarak ele aldım.

Malkara ilçesi, bu çok katmanlı yapının kırsal ayağını anlamak açısından özel bir yere sahiptir. Tarım ve hayvancılığa dayalı geleneksel üretim biçimlerinin yoğun şekilde sürdüğü, gündelik hayatın tarımsal emek, hane içi iş bölümü ve akrabalık ağları etrafında şekillendiği bu ilçenin köyleri, aynı zamanda göç, ücretli emek ve gündelik dolaşım pratikleri üzerinden de kentle sürekli temas hâlindedir. Bu bileşim, kır ve kenti birbirinden kesin çizgilerle ayıran yaklaşımların aksine iki alanın iç içe geçtiği ve birbirini dönüştürdüğü bir toplumsallığa işaret eder. Tam da bu nedenle Trakya kırsalı, özellikle de Malkara ve köyleri, dijitalleşme, zaman, mekân ve köylü kadın öznelliği arasındaki ilişkileri tartışmak için özgün ve verimli bir bağlam sunar.[4]

Çalışmanın yöntembilimsel konumlanışı, feminist medya araştırmaları ile medya antropolojisinin kesişiminde yer alan, uzun süreli saha araştırması ve katılımlı gözleme dayalı bir dijital etnografi pratiğine dayanmaktadır. Medya etnografisi, "medya dolayımlı bir antropolojik bilgi üretme pratiği" olarak araştırmacı ile saha arasındaki uzun vadeli ilişkileri, gündelik hayatın ritimlerine katılımı ve düşünümsel karşılaşmaları merkeze alan bütüncül bir araştırma yöntemine işaret eder (Çaylı Rahte 2018, 595; Nightingale 2012, 94; Peterson 2003, 137). Antropolojik bir medya etnografisi, iletişim araştırmacılarını, gündelik yaşamda medyaya dair ampirik gözlemlerden türetilen, "aşağıdan yukarıya" ve pratikten teoriye giden kavramsal araçlar geliştirmeye davet eder (Peterson 2003, 11; Murphy ve Kraidy 2003, 306). Bu çalışmada da sahaya dışarıdan dayatılan a priori kuramsal şemalar yerine köylü kadınların dijital medya pratiklerini kendi öznellikleri ve söylemleri üzerinden, mümkün olduğunca "içeriden" anlamaya çalışıyorum. Ancak bu yöntem sadece yerel bir deneyimi "içeriden" ve yerinden belgelemekten ibaret değildir.

İletişim ve medya araştırmalarında çoğu zaman örtük biçimde varsayılan kent merkezci bakış açılarını feminist dijital etnografi aracılığıyla sorgulayan eleştirel bir müdahale olarak da konumlanır. Fakat bir çalışmaya feminist niteliği kazandıran şey sadece bir kadın araştırmacının kadınlarla çalışıyor olması değildir. Dijital medyanın köylü kadınların güçlenme stratejilerine, öznelliklerini kurma biçimlerine ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerle

•••

4 TÜİK'in 2023 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre Malkara'nın nüfusu 51.406'dır. Tekirdağ İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün 2022 Tarım Raporu'nda ise Malkara'nın Tekirdağ ilçeleri arasında en fazla kırsal mahalleye sahip ilçe olduğu ve 70 kırsal mahallesinin bulunduğu belirtilmektedir.

kurdukları ilişkiye nasıl dâhil olduğunu anlama çabası, bu çalışmayı feminist bir alan araştırmasına dönüştürmektedir. Nitekim Skeggs'in de ifade ettiği gibi "feminist politika biçimleri ne olursa olsun her zaman iktidar ile iktidarın nasıl çalıştığı ve ona nasıl meydan okunacağı ile ilgilidir" (2021, 426). Bu çerçevede dijital medyayı ne mutlak bir tahakküm zemini ne de kendiliğinden özgürleştirici bir imkân olarak tahayyül ediyorum. Tekno-feminist bir perspektifle, dijital medyanın köylü kadınların gündelik hayatında imkân ve eşitsizlikle iç içe geçen bağlamsal ve diyalektik sonuçlarını takip etmeye çalışıyorum. Bu çerçevede çalışma, medya ve iletişim araştırmalarının disiplinler arası alanına etnografik, teorik ve mekânsal-coğrafi olmak üzere üç düzlemde katkı sunabilir.

Diğer yandan makalede, Türkiye'de köy ve köylülük meselesini tüm boyutlarıyla çözümleme ya da kadınların dijital medya deneyimlerini farklı coğrafya ve bağlamlara genelleme gibi bir iddia taşımıyorum. Aksine bu araştırmayı dijital medyanın algılanışı ve kullanılışına dair özgül örüntüleri görünür kılmayı amaçlayan sınırlı ama derinlikli bir etnografik katkı olarak konumluyorum. Türkiye'nin farklı bölgelerindeki köylerde yürütülecek çalışmalar, bu deneyimlerin başka bağlamsal ve zamansal karşılıklarını ortaya koyarak tartışmayı zenginleştirecektir.

Köylülük, Toplumsal Cinsiyet ve Dijital Medya: Eleştirel ve Feminist Bir Çerçeve

Bu çalışma, etnografik bilginin pratikle kuram arasında gidip gelen, alan deneyimi ile masa başı düşünmenin karşılıklı olarak birbirini dönüştürdüğü bir yazım süreci içinde şekillendi (Yazıcı Yakın 2021, 15). Aşağıda aktarılan alan notları köylülük, köylü kadın öznelliği ve teknolojiyle kurulan ilişkiler üzerine düşünmek için kavramsal bir başlangıç noktası işlevi görebilir.

Sahada karşılaştığım anlatılarda köylülük, tekil ve sabit bir kimlikten çok belirli karşılaşmalar içinde anlamı değişen, ilişkisel ve muğlak bir konum olarak müzakere edildi. Bu müzakere kimi zaman köylülüğün damgalayıcı çağrışımlarını reddetme yönünde kuruluyordu: "Hani derlerdi ya eskiden köylü köylü. Asla öyle görmem kendimi… Her şeye yetişirim, uyarım, elimden de gelir" (Halime, 52, İlkokul). Kimi kadınlar ise bu konumlanışı, köylü-kasabalı-şehirli ayrımlarını askıya alan uyumlanabilir ve melez bir kimlik diliyle ifade ediyordu: "Ben çok sosyalimdir yani ne köylü gibiyim ne kasabalı şehirli. Her yere uyarım" (Pelin, 35, İlkokul). "Şehirdekiler

bize özeniyo artık" gibi gündelik ifadeler ise şehir-köy ilişkisinin kadınlar tarafından tersine çevrilen bir öykünme çerçevesinde anlamlandırıldığını gösteren örneklerden sadece bazılarıdır.

Buna eşlik eden başka bir söylemsel örüntü ise köy yaşamı ve köylülüğün, emek, üretim ve yaşam tarzı üzerinden güçlü bir aidiyet diliyle kurulmasıydı. Köylülük kimi anlatılarda doğrudan gündelik emek pratikleriyle tanımlanıyordu: "Ne bileyim hayvanla uğraşmaktır. Kendi yaptığını kendin yemektir… Doğadan alıyosun, çalışıyosun, hayvan bakıyosun. Bence köylü olmak budur" (Rahime, 53, İlkokul). "Köylüyüm, gurur duyarım" ya da "köylüler olmasa şehirdekileri kim besleyecek" gibi ifadeler de bu aidiyet dilini ahlaki bir üstünlük duygusuyla pekiştiren en gündelik söylemlerden bazılarıdır.

Sosyal bilimlerde köylülük, uzun zamandır iktisadi, kültürel ve toplumsal boyutlarıyla tartışılan, geniş ve heterojen bir literatüre konu olmuştur. "Tarım ve köylülük sorunu"nun farklı coğrafyalarda, mekânlarda ve tarihsel uğraklarda değişen nitelikler kazanması, her bağlamsal deneyimi tek bir soyut kuramsal çerçeveye oturtma girişimini çoğu zaman "tarih dışı" bir çabaya dönüştürmektedir (Önal 2017, 727). Bu genel seyrin Türkiye'deki sosyal bilim tartışmalarına yansıması kısaca şöyle özetlenebilir: 1920'lerden 1980'lere uzanan dönemde nüfusun büyük bölümünün köylerde yaşaması, sanayileşme ve kentleşmenin sınırlı seyri ve köyün Kemalist modernleşmenin pedagojik hedeflerinden biri hâline gelmesi, köy ve köylülüğü sosyal bilimlerin merkezî inceleme nesneleri arasına yerleştirmiştir. 1980 sonrasında ise neoliberal politikalar, kentleşmenin hızlanması ve post-yapısalcı yaklaşımların yükselişiyle birlikte bu ilgi giderek zayıflamıştır (Gürel 2015).

Bu geniş literatür içinde kabaca üç kuramsal hattan söz etmek mümkündür. Özellikle 1940-1960 arası dönemde etkili olan modernleşmeci kır sosyolojisi, köyü çoğu zaman kentin "gerisinde", durağan ve homojen bir uzam olarak kurgulamış; kırsaldaki dönüşümleri merkezden çevreye doğru ilerleyen doğrusal bir "gelişme" anlatısı içinde ele almıştır (Sirman 2001; Kayaalp ve Karsak 2019). 1960'lardan itibaren tarihsel materyalist literatür, köylülüğü kapitalist üretim ilişkileri, mülkiyet yapıları ve sınıfsal farklılaşma ekseninde tartışmaya açmıştır (Aydın 2001; Bernstein 2014; Boratav 1981; 2004). Antropolojik köy çalışmaları ise köyü modernleşmenin pasif bir nesnesi olarak değil küresel süreçlerle iç içe geçmiş, çatışmalı ve heterojen bir toplumsal uzam olarak kavramaya yönelmiştir (Kayaalp ve Karsak 2019).

Son yıllarda gıda rejimleri, tarımsal dönüşüm ve kırsal yeniden yapılanma tartışmaları da bu birikimi yeni eksenler üzerinden derinleştirmektedir (Keyder ve Yenal 2018).

Bu makalede, köylülüğe dair geniş literatürü ayrıntılı biçimde özetlemek yerine, kendi kuramsal konumlanışımı netleştiren analitik bir çerçeve öneriyorum. Çalışmada köylülüğü, tarihsel materyalist perspektiften beslenerek kapitalist toplumsal ilişkiler içindeki yerine, üretim ve yeniden üretim süreçlerindeki konumuna ve küçük meta üreticiliğinin güncel biçimlerine referansla kavramsallaştırıyorum (Bernstein 2014; Savran 2015; Özuğurlu 2011; Önal 2017; Köymen 2017). Antropolojik yaklaşımı merkeze alarak ise köylülüğü, sadece ekonomik bir kategori olarak değil cinsiyet, mekân, kültürel öznellik ve gündelik pratiklerle kesişen, yerel bağlamlarda farklı biçimlerde somutlaşan heterojen bir toplumsal konum olarak ele alıyorum (Wolf 2000; Kayaalp ve Karsak 2019). Bu çerçevede "köylü", "küçük üretici" ve "küçük meta üreticisi" kavramlarını analitik olarak birbirine geçirgen kategoriler olarak kullanıyorum. Bu kavramlar, hane emeğine dayalı, kısmen kendi üretim araçlarına sahip, piyasa için üretim yapan; aynı zamanda cinsiyetlendirilmiş, mekânsal ve kültürel ilişkisellikler içinde kurulan toplumsal-sınıfsal konumlara işaret eder. Bu tarihsel materyalist ve antropolojik sentez, köyü "geri kalmış" ya da "nostaljik" bir karşıt-kent mekânına indirgemez. Bunun yerine köyü, kapitalist toplumsal ilişkilerle iç içe geçmiş tarihsel bir toplumsal uzam; köylülüğü ise bu uzam içinde kurulan ilişkisel ve dinamik bir toplumsal konum olarak düşünmeyi önerir.

Köylülüğü ilişkisel bir toplumsal konum olarak ele almak, bu konumun toplumsal cinsiyet ilişkileri içinde nasıl kurulduğunu ve kadın öznellikleri üzerinden nasıl yeniden üretildiğini tartışmayı da mümkün kılar. Tartışmayı derinleştirmek amacıyla çalışmada toplumsal cinsiyet kavramı Fransa merkezli maddeci feminist literatürde geliştirilen "cinsiyetler arası toplumsal ilişkiler" yaklaşımı çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu perspektif, cinsiyet, sınıf ve ırk gibi egemenlik ilişkilerinin birbirine indirgenemeyen, eş-tözlü ve diyalektik bir bütünlük içinde işlediğini vurgular. Kesişimselliğin kimi yorumlarından farklı biçimde, söz konusu dinamikler yan yana duran statik kimlik kategorileri şeklinde ele alınmaz. Aksine, tarihsel ve maddi süreçler içinde birbirini karşılıklı kuran ilişkiler olarak kavranır. Böylece özcülük eleştirisi "kadın" kategorisini bütünüyle askıya almadan sürdürülürken emek, sınıf ve cinsiyet ilişkilerini anti-kapitalist bir düzlemde birlikte sorunsallaştırma imkânı ortaya çıkar (Acar Savran ve Tura Demiryontan 2016;

Acar Savran 2022; Guillaumin 2022; Kergoat 2022; Kergoat ve Galerand 2022; Juteau 2022a; 2022b).

Türkiye'de köylü kadınlığa dair tasavvurlar, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren teknoloji, kalkınma ve modernleşme eksenli söylemlerle iç içe kurulmuştur (Kandiyoti 1984; 2019). Sirman'ın işaret ettiği gibi bu tasavvurlarda bir yanda fedakâr, "vatanı ve ailesi için mücadele eden" güçlü kadın figürleri, diğer yanda emeği ve bedeni üzerinde denetim kurulan, "boynu bükük" ve edilgen kadın imgeleri yan yana dolaşır (Sirman 2015, 222-223). Bu modernist ve eril tahayyül, kadınları "iyi-kötü", "medeni-yabani", "modern-geleneksel" gibi hiyerarşik karşıtlıklar üzerinden sınıflandırırken köylü ve alt sınıf kadınları sıklıkla "terbiye edilmesi gereken" ya da "doğaya yakın" bir kategoriye yerleştirme eğilimi taşır (Mies 2018, 15). Bu noktada feminist literatür iki açıdan kritik bir müdahale sunmaktadır: İlk olarak "tipik Türk köylü kadını" gibi kategorik imgeleri sarsarak ampirik genellemelerin sınırlarını görünür kılar. İkinci olarak kırsalda cinsiyetler arası toplumsal ilişkilerin özgüllüklerini, kadınların gündelik hayatı hangi baskı mekanizmaları altında sürdürdüklerini ve hangi güçlenme alanlarına başvurduklarını sorunsallaştırır (Sirman 2015; Özbay 2019; Kandiyoti 1984; 2019).[5] Bu çalışmada bu soruya, teknoloji ile toplumsal cinsiyet ilişkisini birlikte düşünen tekno-feminist bir çerçeve içinden yaklaşıyorum.

Tekno-feminizm, teknolojiyi ne başlı başına bir tahakküm aygıtı ne de kendiliğinden özgürleştirici bir imkân olarak ele alır. Özellikle erken dönem feminist çalışmalarda ve kimi siber feminist yaklaşımlarda görülen teknolojik iyimserlik ile kötümserlik arasındaki karşıtlığı daha diyalektik bir kavrayışla aşmaya çalışır. Buna göre teknoloji ile toplumsal cinsiyetin tarihsel, maddi ve ilişkisel süreçler içinde karşılıklı olarak birbirini kurduğunu vurgular (MacKenzie ve Wajcman 1999; Wajcman 2002; 2004; 2006a; 2006b). Dijital teknolojilerin kadınlar için yeni ifade, ilişki ve müdahale alanları açabildiğini teslim ederken bu olanakların sınıf, mekân, emek ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinden bağımsız işlediği varsayımını reddeder.

Bu yönüyle tekno-feminizm, teknolojiyi toplumsal eşitsizliklerin yerine ikame eden basitleştirici özgürleşme anlatılarına karşı eleştirel bir mesafe

•••

5 Türkiye'de feminist literatür uzun süre köylü kadınların emek deneyimlerine, toplumsal cinsiyet ilişkilerine ve kırsal yaşam koşullarına odaklanan önemli bir birikim üretmiş olsa da son yıllarda bu odağın giderek zayıfladığı görülmektedir (Kandiyoti 2019, 31; Özbay 2019, 36).

sunar. Bu yaklaşım, dijital teknolojileri köylü kadınların gündelik hayatında dışsal, kalkınmacı ve ilerlemeci bir dönüşüm mantığının parçası olarak konumlandırmaz. Tam tersine onları mevcut toplumsal ilişkilerle iç içe geçerek anlam kazanan, yerel pratikler içinde yeniden kurulan araçlar olarak ele alır. Böylece dijital medyanın, köyün, köylülüğün ve köyde kadın olmanın gündelik hayatta ilişkisel ve çok katmanlı biçimde kurulan anlamlarını nasıl görünür kıldığı ve dolaşıma soktuğu üzerine düşünmek mümkün hâle gelir.

Dijitalleşme tartışmalarında kırsal alanlar çoğu zaman altyapı, erişim ve "sayısal uçurum" başlıkları altında, teknik ve işlevsel bir perspektiften ele alınmaktadır. Bu çerçeve, dijital medyayı büyük ölçüde bağlantı kapasitesi, hız ve erişim imkânları üzerinden tanımlarken; gündelik hayatın ilişkisel dokusunu ve yerel anlamlandırma biçimlerini ikincil plana itme eğilimindedir. Diğer yandan bu yaklaşım, kentli ve çoğu zaman Batı-merkezli deneyimleri "normal" referans noktası olarak varsayma, kırsala özgü dijital pratikleri ise ya eksiklik ya da gecikmişlik üzerinden okuma eğilimindedir (Ali 2018; Hobbis vd. 2023; Miller ve Horst 2021). Türkiye bağlamında da birkaç çalışma dışında (Durna ve Durna 2015) kırsal alanlardaki dijitalleşme süreçlerine ilişkin benzer eğilimlerin öne çıktığını söylemek mümkündür.

Bu tablo, kent merkezli referansların ötesine geçen ve kırsalda yaşayan öznelerin dijital medyayla kurdukları ilişkileri gündelik pratikler içinden izleyen çalışmalara duyulan ihtiyacı açık biçimde ortaya koymaktadır. Ancak bu çalışma, sadece literatürde eksik görülen bir alanı tamamlamaya dönük akademik bir girişim olarak düşünülmemelidir. Aynı zamanda farklı ideolojik perspektifler tarafından periferiye itilen ve akademik olarak da çoğu zaman ihmal edilen köylü kadın deneyimlerini görünür kılmaya yönelik etik ve politik bir yönelimi de kendi içerisinde barındırır.

Alan, Yöntem ve Konumlanış: Tekirdağ (Malkara) Köylerinde Feminist Bir Dijital Medya Etnografisi

Köylü kadınlarla çalışmaya yönelmem yalnızca akademik ve analitik gerekçelerle değil bilimsel merakımı, kişisel geçmişim ve ailevi kökenlerime bağlayan bir sürecin etkisiyle de şekillenmiştir. Çocukluk ve ergenlik yıllarım, İstanbul ile Tekirdağ'ın köyleri arasında gidip gelerek geçti. Ailemin İstanbul'dan Ovacık'a taşınmasıyla birlikte lise dönemimi bu köyde sürdürdüm. Bu tersine göç deneyimi ve beş yıl süren köy yaşamı, beni Narayan'ın "karma bir geçmişe" sahip özneler için kullandığı "yarımlar"

kavramıyla da düşünülebilecek bir "yarı köylü" konumuna yerleştirmiş olabilir (aktaran Grabolle-Çeliker 2018, 142). Diğer yandan bu süreç, "taşranın yükü"nü ve müdahaleciliğini (Lefebvre 2016, 48) olduğu kadar bu yükle birlikte şekillenen sınırları esnetme ya da alan açma biçimlerini de görmemi sağlamıştır.

Yaklaşık on üç yıl aradan sonra, kentli, eğitimli ve akademik pozisyonda bir araştırmacı olarak yeniden köye döndüm.[6] Bu dönüşle birlikte saha sürecini, kadınlarla "birbirimiz hakkında ancak teğet geçen bir bilgi"ye (Fabian 1983, 92) dayanan bir karşılaşmanın ötesine taşıyarak ilişkisel ve kısmi bir ortaklık zemini üzerinde kurmaya çalıştım. Bu konumlanış, sahaya dışarıdan bakan "nötr" bir araştırmacı pozisyonundan çok, "içeriden" ve "dışarıdan" olma hâlleri arasında gidip gelen ve kendi geçmişiyle de sürekli müzakere eden bir özne olarak yerleşmemi mümkün kıldı. Bu konumu Mies'in vurguladığı gibi feminist kadın araştırmacıların kendi ezilmişlik deneyimlerini ve öznel tarihlerini araştırma sürecine dâhil etmeleri, bu "iki bilinçlilik" hâlini bir zaaf olmaktan çıkararak yöntemsel bir avantaja dönüştürebilir (Mies 2000).

Çalışmada medya etnografisini, medya dolayımlı bir antropolojik bilgi üretme pratiği olarak ele alıyorum. Bu yaklaşım, dijital dolayımı çevrimiçi etkileşimlerle sınırlamaz; onu yüz yüze ilişkiler, mekânsal pratikler, emek süreçleri ve gündelik yaşamın maddi bağlamlarıyla süreklilik içinde düşünmeyi gerektirir. Medya antropolojisi yazını ve özellikle Pink ve arkadaşlarının (2016, 8) önerdiği "dijital merkezli olmayan" etnografi anlayışından beslenen bu metodolojik yönelim, odağını çevrim içi etkileşim, platform ve metin analizlerinin ötesine taşır. Bu doğrultuda, ilişkisel ve gündelik bağlamları bütüncül bir yaklaşımla ele alan eleştirel bir bilgi üretimi önerir (Boellstorff 2021; Miller 2016; Miller ve Horst 2021; Pink vd. 2016; Postill 2009). Bu çerçevede dijital medya etnografisi, katılımlı gözlem, uzun vadeli yüz yüze etkileşim ve sistemli alan notlarına dayanan etnografik araçları korur ve bunları dijital pratikleri de kapsayacak biçimde kullanır.

Alan araştırması süresince, üç ay boyunca Ovacık'ta aileden kalma bir köy evinde yaşadım. Bu süre, köyü, ziyaret edilen bir saha konumundan çıkarıp gündelik hayatın mekânsal ve ilişkisel ritimleri içinde deneyimlenen

•••

6 Bu araştırma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu'nun 18/10/2021 tarihli, 16 toplantı sayılı ve 322 karar sayılı etik kurul onayı doğrultusunda yürütülmüştür.

bir yaşam alanı olarak izlemeyi mümkün kıldı. Ovacık'ın çevresindeki köyleri saha çalışmasına dâhil etmemde sadece bu yerleşimlere erişimin görece kolay olması etkili olmadı. Kadınların kendi köylerini diğer köylerle kıyaslayarak kurdukları gündelik söylemler de belirleyici oldu. Ovacık'ta görüştüğüm kadınlar, komşu köyleri ve Türkiye'nin doğusundaki köy yaşamını sık sık karşılaştırarak "modern", "geri kalmış" gibi ayrımlar üzerinden konumlandırıyorlardı: "Biz Doğu'nun köyleri gibi değiliz", "Onlar bizden daha geri", "Trakya'da ne sosyete ne modern köylüler var."

Değirmenci çoğunlukla "daha geri" bir dağ köyü olarak anılırken Karlıca üretken ama yine de "bizden geride" görülen bir yerleşim olarak tarif ediliyordu. Büklümköy ise altyapısı ve imkânlarıyla daha "modern" bir köy olarak konumlandırılıyordu. Bu yerel sınıflandırmalar, dijital medyayla kurulan ilişkilerin kırsal toplumsal hiyerarşiler içinde nasıl anlam kazandığını ve köylü kadın öznelliklerinin bu hiyerarşilerle birlikte nasıl şekillendiğini göstermesi bakımından önemliydi. Bu nedenle söz konusu köyleri kapalı ve ayrı birimler olarak değil Ovacık merkezli saha deneyimini derinleştiren ilişkisel alanlar olarak ele aldım.

Daha önce Ovacık'ta yaşamış biri olarak köye geri dönmem hem sahaya ilk girişimi hem de katılımcılara ulaşma biçimimi oldukça kolaylaştırmıştır. "Oralı" sayılmak, kapıların daha kolay açılmasını, gündelik sohbetlerin hızla derinleşmesini ve güven ilişkisinin kısa sürede kurulmasını sağladı. Bu yüz yüze temasların yanı sıra alan araştırmasının ilk haftasında köyde yoğun biçimde kullanılan Facebook "Ovacık Köy Grubu" üzerinden çalışmamın duyurulması da köydeki varlığımın hızla görünürlük kazanmasını sağladı ve alana erişimimi kolaylaştırdı.

Katılımcılara kişisel bağlantılar ve kaynak kişilerin yönlendirmeleri aracılığıyla ulaştım. Saha süreci boyunca kimlerle görüşeceğim önceden sabit bir listeye dayanmak yerine kurulan gündelik temaslar ve karşılaşmalar içinden şekillendi. Bu süreç kartopu örnekleme mantığıyla ilerledi. Bu yöntemin benzer özellikteki katılımcılara yönelme riskini sınırlamak amacıyla (Sarı 2007, 38) farklı dijital medya deneyimlerini yansıtabilecek bir çeşitlilik gözetmeye özellikle dikkat ettim. Alan araştırmasının başlangıcında mahalleleri dolaşarak kadınlarla kurduğum ilk karşılaşmalar ile saha boyunca düğün, mevlit ve kolektif üretim süreçlerinde geçirdiğim zaman, katılımcı yelpazesinin zenginleşmesinde belirleyici oldu. Katılımcılar, araştırma sorusunun "nasıl"ına yanıt üretebilecek ve dijital medyayı gündelik hayatlarına farklı düzeylerde eklemleyen kişiler arasından seçildi.

Saha çalışmasında, yaş, eğitim geçmişi, köydeki emek ve gelir ilişkileri bakımından çeşitlenen 38 kadınla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirdim. Katılımcıların büyük çoğunluğu tarımsal üretim ve hayvancılık faaliyetlerine aktif olarak katılan, çoğu köyde doğup büyümüş ya da evlilik yoluyla köye yerleşmiş kişilerden oluşmaktadır. Üç kadın ilçedeki fabrikalarda çalışıyor ve zaman zaman köydeki üretim süreçlerine de dâhil oluyordu. Birkaç katılımcı ise Covid-19 pandemisi sonrasında ilçeden köylere taşınmıştı. Bir diğeri ise atanmayı bekleyen bir yüksekokul mezunuydu ve hane içi üretimle doğrudan ilişkisi bulunmuyordu.

Mülakatlar yarı yapılandırılmış ve açık uçlu biçimde yürütüldü. Görüşmelerin süresi ve akışı, katılımcıların anlatı pratiklerine göre değişti. Derinlemesine görüşmeleri, medya etnografisinde merkezi bir yer tutan "etkileşim ve yorumlama kalıplarını" kavramaya yönelik bir çerçevede kurguladım (Peterson 2003, 128). Bu görüşmelerde, kadınların dijital medyayla kurdukları ilişkiyi hangi kelime ve anlatılarla dile getirdikleri, "köylülük" hâlini nasıl tarif ettikleri ve kendilerini daha geniş bir toplumsal bağlam içinde nasıl konumlandırdıkları üzerinde durdum. Sorular, dijital medyayı nasıl, ne zaman ve hangi amaçlarla kullandıklarını anlamaya yönelikti. Bununla birlikte, bu kullanımın gündelik emek, toplumsal cinsiyet ilişkileri ve köylülük deneyimleriyle nasıl iç içe geçtiğini de izlemeye çalıştım. Görüşmelerde ayrıca dijital mecralarda ne tür içerikler paylaştıklarına ve bu paylaşımları nasıl seçtiklerine odaklandım.

Görüşmelerin büyük bir bölümü katılımcıların evlerinde, gündelik hayatın akışı içinde gerçekleştirildi. Çoğunda ses kaydı alınmasına izin verildi. Feminist bir yöntem anlayışı doğrultusunda derinlemesine görüşmeleri tek taraflı "bilgi alma" süreçleri (Sherman Heyl 2021) olmaktan çok birlikte düşünmenin mümkün olduğu yatay ilişkiler olarak kurmaya çalıştım.

Sahada geçirdiğim üç aylık dönem, hem üretim ve yeniden üretim faaliyetlerinin hem de düğün, mevlit, halay gibi kültürel etkinliklerin yoğunlaştığı bir zamana denk geldi. Özellikle Temmuz-Ağustos aylarında salça, kuskus, erişte, pekmez, tarhana gibi kışlıkların hazırlandığı emek yoğun günlerde kadınların kolektif çalışmalarına neredeyse her gün eşlik ettim. Araştırma öncesinde sosyal medyada takip ettiğim kadınların bu tür üretimleri sıkça paylaştıklarını bildiğim için dijitalde gördüğüm bu imgelerin yanına "orada olma" hâlini de koymak istiyordum. Ayrıca saha araştırması boyunca kadınlar zaman zaman paylaşmayı düşündükleri fotoğraf ve videoları bana gösterdiler. Açıklama metinleri konusunda zaman zaman fikrimi sordular.

Kimi kolektif emek paylaşımlarında beni de etiketlediler. Böylece saha, yalnızca belirli zamanlarda yapılan derinlemesine görüşmelerden ibaret değil çevrim dışı ve çevrim içi karşılaşmaların ve gözlemlerin iç içe geçtiği, birlikte kurulan dinamik bir ilişki ağı olarak şekillendi.

Dijital medyanın dolaylı ya da doğrudan dâhil olduğu gündelik etkinliklerde, özellikle kolektif üretim süreçlerinde ve köy içi karşılaşmalarda bulunmak, söylemde tarif edilen "dijital medya" ile pratikteki kullanım biçimleri arasındaki örtüşme ve ayrışmaları görmemi sağladı. Evden her çıkışımda kurulan kısa sohbetler ve rastlantısal karşılaşmalar da böylece gözlem alanımın parçası hâline geldi. Boellstorff'un vurguladığı gibi mülakatlar insanların teknolojiyi nasıl anlamlandırdıklarını ortaya koymada vazgeçilmez olsa da söylenenle yapılan arasındaki gerilimleri görünür kılan hâlâ katılımlı gözlemdir (2021, 58-60).

Alan araştırması boyunca, köylü kadınların dijital medyayı tekil, homojen ya da tek bir amaç etrafında kullanmadıklarına şahit oldum. Bazı kadınlar için dijital medya daha çok haberleşme ve iletişim gibi işlevsel ihtiyaçlara karşılık geliyordu: "Dümdüz kullanırım. Öyle yok oynayayım bütün gün telefonla. Yok hiç öyle yok başkaları gibi" (Sabriye, 63, ilkokul). Bazı kadınlar açısından ise oyalanma, eğlenme ya da gündelik rutinden kısa süreli bir uzaklaşma imkânı sunuyordu: "Zaman geçirme amaçlı yani biraz. Boş zamanımızda bakıyoruz işte öyle biraz. Göz gezdiriyoz" (Mehtap, 46, ilkokul). Buna karşılık sahada görüştüğüm kadınların önemli bir bölümü için dijital medya, gündelik hayatın vazgeçilmez bir parçasıydı. "İnternet olmadan köy hayatı çekilmez" ya da "buranın olmazsa olmazı" gibi ifadeler, dijital medyanın sadece bilgiye erişmenin, kendini geliştirmenin ve dünyayla temas kurmanın temel bir aracı olmadığını; aynı zamanda mekânı geçici olarak askıya alma imkânı sunan bir teknoloji olduğunu da düşündürmektedir.

Kadınların köy yaşamını, kendilerini sosyal ve kültürel olanaklara erişim açısından yoksun bırakan, mekânsal olarak hareketsizleştiren ve emek bakımından dezavantajlı kılan koşullarıyla dijital medyaya atfettikleri bu vazgeçilmezlik arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Nitekim yeni iletişim teknolojileri, küreselleşmenin ve kentsel olanakların dışında kalan pek çok dezavantajlı özne için olduğu gibi (Ergur vd. 2009; Ergül vd. 2014), araştırma yürüttüğüm kadınların büyük bir bölümü açısından da bir dışsallaşma ve telafi alanı işlevi görüyordu. Ancak dijital medya, araştırma yürüttüğüm kadınlar açısından yalnızca bir telafi alanı değildir. Kadınlar, dijital medyayı, gündelik hayatlarında kültürel ve toplumsal konumlarını, öznelliklerini inşa

ederken ihtiyaç duydukları sembolik malzeme ve ifade alanının şekillendiği bir zemin olarak da kullanmaktadır. Etnografinin sağladığı yakınlık ve ilişkisel bakış, bu çok katmanlı sürecin gündelik pratikler ve karşılaşmalar içindeki hareketini izlemeyi mümkün kılar. Makalenin sonraki başlıklarında, sahada en sık karşılaştığım örüntülerden olan köylülüğün dijital medyada kimi bağlamlarda geri çekilmesi, kimi bağlamlarda ise paraya çevrilmesi pratiklerini, feminist medya etnografisinin sunduğu bu imkânlar çerçevesinde analiz ediyorum.

"Şalvarla Fotoğraf Koymamak": Dijital Medyada Estetik Müzakereler ve Köylülüğe Mesafe Almak

Alan genelinde karşılaştığım en yaygın örüntülerden biri, kadınların sosyal medyada belirli bir "otantiklik" ve "köylülük performansı" sergilemeleriydi. Salça kazanlarının başında birlikte karıştırılan domatesler, avlularda serilen tarhanalar, imeceyle açılan yufkalar ve yan yana dizilmiş kadın bedenleri bu paylaşımların en sık karşılaşılan sahneleriydi. Bu görüntüler sadece bir üretim sürecini değil kadınların emeği nasıl örgütlediklerini, birbirleriyle kurdukları ilişkileri ve gündelik hayat içinde geliştirdikleri dayanışma biçimlerini de görünür kılıyordu. "İmece estetiği" olarak adlandırdığım bu pratiklerle kadınlar bir yandan kadın emeği ve kolektif üretim üzerinden kurulan "doğallık", "bozulmamışlık" ve cemaat duygusuyla yüklü kırsal kadınlık imgelerini dolaşıma sokuyorlardı (Little ve Austin 1996, 103; Little 2006; Panelli 2006). Diğer yandan bu imgeleri kendi deneyimleri, bedenleri ve gündelik emek pratikleri içinden seçici ve stratejik biçimde, köydeki konumlarına yönelik içeriden yükselen bir sahiplenme ve öz-değer duygusuyla yeniden çerçeveliyorlardı:[7]

> Tarlaya falan gidiyoz mesela soğan kazmaya gidiyoz orda çekiliyoz atıyoz. Bazen

•••

7 Aynı saha araştırmasına dayanan ve Eylül 2026'da yayımlanacak uluslararası kitap bölümünde, burada kısmen değindiğim söz konusu dijital medya pratiklerini ayrıntılı alan notları üzerinden farklı bir analitik çerçevede ele alıyorum. Söz konusu çalışma, köylü kadınların dijital platformlar aracılığıyla kır-kent düalitesini nasıl müzakere ettiklerine ve yeniden kurduklarına odaklanmaktadır. Kadınların bir yandan "geri kalmışlık" atıflarına teknoloji, ilerleme ve "çağa ayak uydurma" söylemleri üzerinden mesafe alırken diğer yandan emek ve köy romantizmi etrafında otantiklik üreten temsiller geliştirmeleri ayrıntılı biçimde tartışılmaktadır. Ayrıca dijital medyanın yerel toplumsal ilişkiler içine gömülü, gündelik hayatta evcilleştirilmiş bir araç olarak işleyişi etnografik olarak analiz edilmektedir. Ayrıntılı çözümleme için bkz. Güner (Baskıda).

> ayçiceklerinin içinde çekiliyoz atıyoz. Yufka yapıyoz mesela, kuskus yapıyoruz atıyoz…Salça yapıyoruz onları atıyoruz. Öyle yani. Atıyoz yani…Hani köy hayatıyla ilgili paylaşımlar yani önceden böyle yoktu, yoktu yani bunlarla bu son zamanlarda yaşlısı genci kullanıyo hep atıyoz moda oldu yani… (Fikret, 40, İlkokul).

Ancak alanın genelinde yaygın olan bir diğer örüntü, köylülükle ilişkilendirilen her gündelik pratiğin dijital mecralarda aynı biçim ve ölçüde görünür kılınmamasıydı. Sahaya çıkmadan önce ve saha süreci boyunca, sosyal medyada takipleştiğim bazı kadınların köy yaşamına dair paylaşımlardan bütünüyle kaçındıklarını ya da bahçe mahsulleri, bakımlı ev ve bahçeler, ayçiçek ve lavanta tarlaları gibi köy yaşamının daha estetize edilebilir yüzlerini öne çıkardıklarını gözlemledim. Buna karşılık tarımsal üretim ve yeniden üretim faaliyetleriyle köylü kadınların bedensel emekle doğrudan ilişkilenen hâllerinin -şalvar, çember gibi gündelik kıyafetler eşliğinde- bu paylaşımlarda oldukça sınırlı biçimde yer aldığı dikkat çekmekteydi.

Gündelik hayatın dijital mecralarda seçici ve estetize edilmiş biçimlerde sunulması, yalnızca köy yaşamına özgü olmayan, farklı toplumsal bağlamlarda yaygın biçimde karşılaşılan bir pratiktir. Nitekim Miller'in (2016, 88) ifade ettiği gibi sosyal medya platformları gündelik hayatın hangi yönlerinin görünür kılınacağına dair belirli estetik çerçeveler üretir. Ancak saha süreci ilerledikçe çeşitli estetik çerçeveleme pratiklerinin sadece sosyal medyanın görsel kodlarıyla açıklanamayacağını, köylülüğün hangi yüzlerinin, hangi bağlamlarda ve hangi izleyici tahayyülleri karşısında görünür kılındığı ya da geri çekildiğine ilişkin daha karmaşık müzakerelere işaret ettiğini fark ettim.

Kadınların birbirlerinin sosyal medya paylaşımlarına yönelik ifadeleri de bu müzakerelerin sınıfsal saygınlık beklentileri ve bedensel emekle kurulan ilişkilerle nasıl iç içe geçtiğini anlamayı kolaylaştırmıştır: "Ama ben tarladayım ben hayvanlardayım diye koyanını görmedim desem olur yani. Yani ne oluyo bu hep şey böyle hani kendini sanki hayvanlarda tarlada olunca küçük görüyo da lüks hayatını göstermek istiyo hani reklamlar bölümünü göstermek istiyo" (Aynur, 44, İlkokul).

Büyükbaş hayvancılıkla geçinen ve görece varlıklı bir konuma sahip olan Hasibe'nin ifadeleri, sosyal medyada paylaşılabilir olan ile geri çekilen "köylülük işaretleri" arasındaki bağlamsal ve ilişkisel ayarlamaları ortaya koymakta sahada karşılaştığım daha geniş bir örüntüyü görünür kılmaktadır:

> Şimdi ben şey bazen paylaşıyorum ama köyle ilgili şeyler ama kızlar istemiyo benim… Onlar daha tabii İstanbullu şeyli kızlar bana kızıyo mesela o yüzden paylaşmıyorum her şeyi. Yani köydeki normal kıyafetimlen falan paylaşmıyorum. Ben de bahçeyi çiçekleri falan paylaşıyorum. Kedileri köpekleri falan mesela paylaşıyorum. Kızım fotoğraf şeyi bile beğenmez hemen anında haber mesaj atar. Çabuk hemen o görüntüyü sil… (Hasibe, 50, Lise).

Hasibe'ye kızının bu tutumunun nedenini sorduğumda verdiği yanıt, söz konusu müdahalenin bireysel bir beğeni meselesinden ya da basit bir kuşaklar arası estetik farktan çok daha geniş bir toplumsal bakışla ilişkili olduğunu düşündürmektedir: "Bilmiyorum yani sevmiyo işte öyle ne bileyim köy hayatını paylaşma diyo işte. Olduğu gibi paylaşma yani her şeyi diyo. Belki onun arkadaş ortamı daha memur şey kesimi ondan mı çekiniyo insan..." Bu ifadeler, hangi köy ve köylülük imgelerinin hangi bağlamlarda paylaşılabilir olduğuna dair seçici bir görünürlük rejiminin nasıl işlediğini göstermesi açısından önemlidir.

Bu düzeneğin nasıl ve neden işlediğini anlayabilmek için köylülüğün Türkiye bağlamında tarihsel olarak hangi anlamlarla yüklü olduğunu hatırlamak gerekir. Köylülük, özellikle modernleşme söylemleri içinde uzun süre geri kalmışlık ve aşılması gereken bir yaşam biçimi olarak kodlanmış; kentli orta ve üst sınıf tahayyüllerde saygınlıkla arasına mesafe konmuş bir toplumsal konum olarak inşa edilmiştir (Kayaalp ve Karsak 2019; Sirman 2001). Görülebileceği gibi kadınların hangi estetik kodları "güzel", "paylaşılabilir" ya da "Instagram'lık" saydığı da bu toplumsal ilişkilerden bağımsız değildir.

Diğer yandan bu tarihsel ve toplumsal örüntüler, köylülüğün kentli ve orta sınıf bakış karşısında nasıl "uygun" hâle getirildiğini anlamayı kolaylaştırmakla kalmamaktadır. Aynı zamanda bedensel emekle iç içe geçmiş kimi gündelik pratiklerin dijital medya ortamlarında neden geri planda bırakıldığını da görünür kılar. Nitekim sahada karşılaştığım benzer anlatılarda, özellikle hayvancılık gibi bedensel emeğin yoğun olduğu faaliyetlerin, köylülüğün "fazla açık" ve sosyal medyanın egemen estetik rejimiyle uyumsuz yüzleri olarak algılanabildiğini göstermektedir: "Bazen mesela afedersin şalvar giyiyosun çemberini takıyosun hayvanlardayken o zaman diyosun ki ay fotoğrafımı koymıyım ne decekler şimdi. Halbuki doğal halinlesin..." (Figen, 35, Lise).

Küçük üretici bir kadın olan Figen, köy yaşamını sosyal medyada tümüyle görünmez kılmadığını ancak hangi unsurların paylaşılacağına dair bağlamsal

ve seçici tercihler yaptığını şu sözlerle dile getirdi: "Bak mesela (Facebook'ta paylaştığı fotoğrafları gösteriyor) hayvanlardayken balyaların üzerindeyken yağmur yağmıştı, gökkuşağını çekip atmıştım. Yani böyle şeyleri seviyorum. Yağmuru çekiyoruz orda merada. Geçen erik var, erik ağacını çekmiştim, koymuştum onu da." Bu ifadeler, köy yaşamının dijital mecralarda tekil ve homojen bir estetik içinde sunulmadığını; emek ve bedensel çalışmanın gündelik zahmetiyle doğrudan ilişkilenen pratiklerin kimi bağlamlarda geri çekilirken, doğa, manzara ve üretimin daha estetize edilebilir yüzlerinin nasıl görünür kılındığını göstermektedir.

Bu "olduğu gibi paylaşmama" örnekleri, basitçe köylülüğün reddi ya da utanılan bir kimliğin bastırılması olarak okunmamalıdır. Söz konusu olan, her durumda bilinçli bir gizleme pratiğine indirgenemeyecek bir seçiciliktir: köylülüğün hangi yüzlerinin hangi izleyiciler karşısında uygun kabul edileceğine dair sınıfsal ve kültürel olarak şekillenmiş bir filtreleme pratiği. Edensor'un da ifade ettiği gibi "kırsallık performansları" kimi bağlamlarda stratejik ve refleksif biçimler alabileceği gibi gündelik yaşamın refleksif olmayan, yerleşik eğilimlerini de kendi içerisinde barındırabilir (2006, 494).

Bu bağlamsal seçicilik, saha öncesi ve saha süreci boyunca sosyal medya paylaşımlarını takip ettiğim Halime örneğinde de görünür hâle gelmektedir. Köy içinde "sosyete" olarak anılan, her gün yaklaşık otuz hayvanın bakımını üstlenen ve görece varlıklı bir konuma sahip olan Halime'nin dijital görünürlüğü, büyük ölçüde köy dışındaki geziler ve kent mekânları etrafında şekillenmekteydi. Gündelik sohbetlerde ve derinlemesine görüşmeler sırasında köyde yaşamaktan memnun olmadığını ve kendisini "hiç köylü gibi görmediğini" sık sık dile getiren Halime, sosyal medyada köy yaşamına dair ne tür içerikler paylaştığını şu sözlerle ifade etti: "Biz doymuşuk köye ya bana hiç öyle ilginç gelmez, dışarıdan gelenler daha çok paylaşır. Ben bi geçen ıspanaklı kesme yapmıştım bir onu attım Instagram'a hikâyeye. Lavanta bahçesine gittik geçen onu attık…"(52, İlkokul).

Halime'nin paylaşımlarında da açığa çıkan bu estetik örüntüler, bireysel bir zevkten çok, köy yaşamını nasıl görmenin ve neyi paylaşmaya değer bulmanın "makul" sayıldığına dair, kentli bakışa içkin beklentilerle de ilişkilidir. Bu bakış, köy yaşamını bedensel emek ve gündelik zahmetten arındırarak pastoral manzaralar, steril mekânlar, boş zaman ve "keyif" anları etrafında yeniden çerçeveler. Bu bağlamda kırsallık, kentli ve çoğunlukla orta sınıf ihtiyaçlarla örülmüş; ideal modern yaşam imgeleriyle nostaljik kırsal

temsilleri bir araya getiren estetik ve sınıfsal bir görme rejimi içinde inşa edilir (Chueh ve Lu 2018).

Ancak burada, kadınların dijital mecralarda köy yaşamını estetikleştirme pratiklerini, kentli bakışın doğrudan ve tek yönlü bir içselleştirilmesi olarak ele almıyorum.[8] Edensor'un (2006, 488) da vurguladığı üzere bu tür estetikleştirme pratikleri her durumda dışsal bir bakışın içselleştirilmesi anlamına gelmez. Kırsalda yaşayan özneler açısından bu pratikler, kırsallığa yeniden değer biçmenin, onu belirli bağlamlarda performe etmenin ve gündelik yaşamı anlamlandırmanın bir yolu olarak da işleyebilir.

Örneğin kadınların sosyal medyada sergilediği köylülük performansları da estetik bir seçicilikle iç içe geçmekteydi. Saha boyunca, doğum yapan ineğini videoya çekip paylaşan, tarla ve meralardaki hayvan bakımına ve üretim süreçlerine dair ayrıntıları görünür kılan kadınların sayısı da oldukça fazlaydı: "Neyin içindeysem onu atıyorum. Seradaysam serayı, hayvan güdüyorsam tarlada çimenliklerde hayvanları atıyorum. Düğünleri çekip atıyorum…"

•••

8 Saha araştırmamın ortalarına denk gelen bir karşılaşma, Halime ve bazı diğer katılımcıların söz konusu mesafelenme arzularını "ilk elden" gözlemleme imkânı da sunmuştur. İlçe Belediyesi Kadın Meclisi üyeleri, Malkara köylerinin tarihi ve yöresel yemeklerine ilişkin hazırlanan bir kitapçık kapsamında Ovacık'ı ziyarete geldiler. Köyden çok sayıda kadının katılımıyla düzenlenen buluşmada kendileriyle bir araya geldik. Okul bahçesinde düzenlenen etkinlik boyunca yemekler tadıldı, tarifler ve Ovacık'ın geçmişi üzerine konuşuldu, fotoğraflar çekildi. Etkinliğin bir aşamasında Kadın Meclisi Başkanı, "Bence köyler modernleşmemeli" yönünde bir ifade kullandı. Kendisine neden böyle düşündüğünü sorduğumda "gelenek ve göreneklerin korunması" gerektiği vurgusuyla gerekçelendirdi. Açık bir itiraz dile getirilmese de bu söylemin köylü kadınlar arasında sessiz ama hissedilir bir rahatsızlık yarattığını hem etkinlik sırasında hem de sonrasındaki enformel sohbetlerde fark ettim. Etkinliğin sonuna doğru, Meclis Başkanı belediyenin Facebook ve Instagram hesaplarında paylaşılmak üzere köydeki kadınlarla toplu bir fotoğraf çekilmesini önerdi. Bu esnada, saha boyunca köylülükle kurdukları mesafeyi ve dijital görünürlük pratiklerini yakından bildiğim Hasibe ve Halime'nin beden dilleri ve mimiklerine özellikle dikkat ettim. Halime, gündelik kıyafetleriyle (şalvar, çember) fotoğraf karesinde yer almamayı tercih ederek "işim var" gerekçesiyle ortamdan ayrıldı. Hasibe ise fotoğrafa dâhil olmakla birlikte belirgin bir isteksizlik sergiliyordu. Bu tutumlar, saha boyunca edindiğim gözlemler ışığında ilk bakışta bir tedirginlik ya da kaçınma hâli olarak okunabilir. Ancak aynı sahne, ilçeden gelen "kasabalı" kadınların talep ettiği "modernleşmemiş" ve otantik köy manzarasına karşı, gündelik bir karşılaşma içinde kendiliğinden oluşan bir sınır çizme pratiği olarak da değerlendirilebilir.

(Şevval, 32, Lise). Dolayısıyla kadınların gündelik hayatlarını dijital mecralarda görünür kılma biçimleri, kimi bağlamlarda köylülüğün belirli yönlerine estetik yollarla değer atfederken kimi durumlarda ise köylülükle mesafe kurma arzusuyla iç içe geçen seçici pratikler üzerinden kurulmaktadır. Bu nedenle estetikleştirme, tekil bir motivasyona indirgenemeyecek olan; değer biçme ile mesafelenmeyi eş zamanlı olarak barındırabilen, bağlamsal ve ilişkisel bir pratik olarak ele alınmalıdır.

"Satalım Bu Tarhanaları İnternetten": Köylülüğü Paraya Çevirme Pratikleri, Olanaklar ve Sınırlar

Sahada dijital mecralarda "köylü gibi gözükmemeye" yönelik pratiklerle, köylülüğü paraya çevirmeye yönelik pratiklerin yan yana var olduğu daha geniş bir örüntüyle karşılaştım. Birçok kadın ürettikleri "organik" ve "doğal" köy ürünlerini sosyal medya üzerinden satışa çıkarma fikrine giderek artan bir ilgiyle yöneliyordu. Bu ilgi, görece yoksul ve orta ölçekli üretim yapan kadınlar arasında daha belirgin biçimde karşılık buluyordu. Saha araştırmasının erken dönemlerinde, kadınlarla tarhana yaptığımız bir gün, Nermin'in şu önerisi bu ilgiyi somutlaştıran anlardan biridir: "Satalım bu tarhanaları İnternet'ten bak çok moda oldu şimdi" (Nermin, 56, İlkokul).

Sahada görüştüğüm birçok kadın, ürettikleri köy ürünlerini duyurmak, satışa sunmak ve müşterilerle temas kurmak için sosyal medyayı aktif biçimde kullanmaya çalıştıklarını dile getirdi. Örneğin yoksul bir köylü kadın olan Nermin, ev içi üretimle hazırladığı salça, tarhana ve pekmez, çam kozalağı şurubu gibi ürünleri Facebook ve Instagram hesaplarında paylaşarak satmaya çalıştığını; bu pratiğin zamanla "kendimize yapmaktan satmaya doğru" kayan bir gündelik rutine dönüştüğünü şu sözlerle ifade etti: "Yani istiyolar, bazısı diyo kilosunu kaça veriyosunuz ben de istiyom falan diye soruyolar. Yorum yapıyolar… Eskiden kendimize kadar yapıyoduk ama satıyom artık, atıyom işte 'satılıktır', 'satışlarımız başlamıştır' falan diye."

Bu tür satış pratikleri, büyük ölçekli bir ticari faaliyetten çok kadınların bireysel düzeyde para kazanma ihtiyaçlarına ya da hane gelirine sınırlı katkı sunma arzusuna eklemlenen bir kullanım biçimi olarak gündelik hayatta yer almaktadır. Kadınlar ürünlerini satarken yüz yüze ilişkiler, akrabalık bağları ve yerel tanışıklık ağlarını kullanmaya devam etmekte; dijital mecralar ise çoğu zaman bu ilişkileri genişleten ve görünür kılan tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir.

İl merkezinde üniversitede okuyan kızının yanına sık sık gidip kalan Nazlı (42, İlkokul), köyde ürettiği mercimek, nohut, salça ve köy yumurtası gibi ürünleri Tekirdağ'daki tanışıklık ağları üzerinden sattığını; sosyal medyayı ise bu süreçte ağırlıklı olarak haberleşme ve tanıtım aracı olarak kullandığını ifade etmektedir. Nazlı'ya göre köy ürünlerini "kıymetli" kılan temel dinamik, köylülerin kendisinden ziyade şehirde yaşayanların artan ilgisidir: "Daha bunu yeni yeni anladı köydekiler ama şehirdekiler onu anladı. Daha çok bu pandemiden sonra organiğe daha çok düştüler…"

Saha boyunca farklı kadınlar tarafından benzer biçimlerde dile getirilen bu ifadeler, köy yaşamının son yıllarda giderek daha görünür ve değerli bir alan hâline geldiğine işaret eden daha geniş bir söylemsel örüntünün parçası olarak okunabilir: "Popüler oldu köyler şimdi… Çık köyün dışına o orayı bi konteynır atmış, bu burayı bir tane küçük bi bina dikmiş… Artık birçok kişi yaz tatillerini köylerde geçiriyo…" (Aynur, 44, İlkokul). Bu söylemsel örüntü, "organik", "doğal" ve "otantik" kırsallığın hem yerel hem de küresel düzlemde kültürel ve simgesel düzeyde değer kazanmasıyla birlikte anlam kazanmaktadır. Dijitalleşmenin ve farklı toplumsal dinamiklerin etkisiyle, "kırsal idil" ve "organik köy yaşantısı" giderek daha görünür ve ticarileşmiş bir söylem olarak dolaşıma girmekte (Short 2006, 143-144); köylü haneler geçim baskısıyla mücadele ederken bu söylem, kentli ve orta sınıf arzu repertuarında giderek daha cazip bir konuma yerleşmektedir (González-Leonardo vd. 2022).

Saha notlarım, köyü "değerli" kılanın yalnızca söz konusu kentli bakış olmadığını; kadınların köy yaşamına içeriden değer atfederek bu yükselen söylemle aktif biçimlerde müzakere ettiklerini göstermektedir: "Köylü üretiyo, köylü kadın yapıyo, sen de gidip onu parayla alıyosun… El emeği var burda… O yüzden insanlarda bi özenti oluyo." (Esra, 43, İlkokul). Nitekim saha boyunca, ayçiçek tarlaları karşısında "kendinden geçen", "çıldıran" kentli ziyaretçilerle alay edilen anlatılara ya da "organik" ürünlere aşırı ilgi gösteren kadınların "organik hastası" gibi ifadelerle adlandırıldığı söylemlere sıkça rastladım. Bu tür anlatılar, kadınların kentli arzu ve talepleri pasifçe içselleştirmekten daha çok bu arzuyu fark eden, yorumlayan ve kimi durumlarda paraya çevirmeye çalışan bir konumdan hareket ettiklerini göstermekteydi. Kadınlar söz konusu değer atfetme süreçlerini kabul, ironi ve sınıfsal sezgi eşliğinde kurma eğilimindeydiler.

Bu müzakere biçimleri her zaman bireysel satış pratikleriyle sınırlı kalmamakta kimi durumlarda köylü kadın emeğini daha kolektif ve

yarı-kurumsal zeminlerde görünür kılmaya yönelen girişimlere de evrilebilmektedir. Büklümköy'de bir kadın çay evi girişimi başlatan Zeliha'nın deneyimi bu yönelimi somutlaştıran bir örnekti. Köy meydanında yer alan bu mekân, muhtarın ve belediyenin desteğiyle hayata geçirilmiş; yumurtadan ıhlamura, tarhanadan el işlerine kadar farklı köy ürünlerinin kolektif biçimde dolaşıma sokulduğu yarı-kurumsal bir alan olarak kurulmuştur. Aynı zamanda koyunculukla uğraşan, küçük köylü bir kadın olan Zeliha, derinlemesine görüşme ve mekân ziyaretim sırasında bu girişimi, köyde üretilen ürünlerin değerinin son yıllarda daha görünür hâle gelmesiyle sık sık ilişkilendirdi. Bu mekânı hem kendi emeği hem de köydeki diğer kadınların emekleri üzerinden gelir elde etme arzusunun somutlaşabileceği bir zemin olarak düşünüyordu: "Yani sadece bana ait bi şey değil yani herkese ait bi şey. Herkes kazanacak. Köylü kadınları kazanacak" (Zeliha, 39, Ortaokul).

Zeliha, internet üzerinden satışa geçme isteğini de sık sık dile getirmiş; bunun kendisi açısından henüz öğrenilmesi ve aşılması gereken bir eşik olduğunu vurgulamıştır: "Ayrı bir internet sayfası açmak istiyorum ama hiç bilmiyorum açıkçası. Her şeyi sosyal medya yapıyor artık… Kargoyla da anlaşmak lazım ama buraya sadece PTT geliyor." Saha araştırması sonrasında da Zeliha'nın yöneticiliğini yaptığı Büklümköy Kadın Çay Evi'nin Facebook ve Instagram hesaplarını takip etmeyi sürdürdüm. Yazışmalarımızda Zeliha, doğrudan satış henüz başlamamış olsa da sosyal medya paylaşımlarının köye gelen ziyaretçileri artırdığını ve bazı müşterilerin çay evini bu yolla keşfettiğini belirtti.

Saha boyunca karşılaştığım örnekler, köylü kadınların "organik" ve "doğal" ürünlere yönelik artan ilgiden yararlanarak gelir elde etmeye çalıştıklarını ve dijital medyayı mevcut yerel geçim stratejilerine eklemlediklerini göstermektedir. Bu yönelimi bir tür "yeniden köylüleşme" olarak kavramsallaştırıyorum. Yeniden köylüleşme, köylülüğe nostaljik bir geri dönüşten çok, dijital medya aracılığıyla kültürel kimliğin çelişkili ve çok katmanlı yapısının yeniden kurulmasına işaret eder. Kavramı, Tomlinson'ın yersiz-yurtsuzlaşmanın diyalektik karşıtı olarak ele aldığı "yeniden yer-yurt edin(dir)me" tartışmasından hareketle, öznelerin kendi kültürel konumlarını sahiplenerek bir tür "kültürel ev" kurma girişimleri anlamında kullanıyorum (2017, 216-17). Ancak sahadaki pratikler bunun yalnızca sembolik bir aidiyet üretimi olmadığını göstermektedir. Köylü kadınlar için yeniden köylüleşme aynı zamanda emeklerine değer biçme, içeriden yükselen bir saygınlık talebini görünür kılma ve köylülüğü ekonomik dolaşım içinde yeniden konumlandırma çabasıdır.

Yeni iletişim teknolojilerinin dezavantajlı gruplara ne tür ekonomik imkânlar sunduğunu anlamak kuşkusuz önemlidir. Ancak bu pratikleri bireysel girişimcilik, serbest rekabet ve "kendi kendini güçlendirme" nosyonlarıyla beslenen neoliberal bir anlatı içinde yeniden üretmek analitik açıdan sorunludur (Wallis 2011; Wajcman 2004). Benzer biçimde, dijital medyaya köylü kadınların sınıfsal, toplumsal cinsiyete dayalı ve mekânsal eşitsizlikler içindeki konumlarını tek başına dönüştüren bir "kurtarıcı" rol atfetmek de indirgemeci olur. Aksine bu pratikler, köylü üretiminin giderek kırılganlaştığı neoliberal koşullar içinde (Keyder ve Yenal 2018; Eren 2017; Özuğurlu 2011) imkân ile sınırların iç içe geçtiği bir bağlamda geliştirilen gündelik manevralar olarak okunabilir. Bu nedenle dijital medya ne mutlak bir güçlenme aracı ne de bütünüyle dışsal bir tahakküm mekanizmasıdır. Kadınlar mevcut eşitsizliklerin içinden ve onlarla birlikte hareket ederek kendilerine alan açmaya çalışırlar ancak bu alan sınırlarla çevrilidir.

"Ama Nereye, Kime?": Paraya Çevirmenin Sınırları ve Kırılgan Eylemlilik

Ürettiği ürünleri İnternet üzerinden satma fikrini uzun süre düşünen ancak bu çabayı hayata geçiremeyen Rahşan'ın (41, İlkokul) şu sorusu, para kazanma arzusunun çoğu zaman somut bir dolaşım kanalı bulamama noktasında tıkandığını göstermektedir: "Çok düşündüm aslında ama bir yıl çok araştırdım bile ben bunu. Ben ne yapabilirim diye, işimiz daha azdı hayvanlarımızı satmıştık. Sonra ay acaba ben kendim yapıp satabilir miyim? Yani köyde ne yapabilirim. Kesme yaparım, salça yaparım. Ama nereye, kime?" Benzer biçimde Melda (48, İlkokul), ürünlerini defalarca sosyal medyada paylaşmasına rağmen karşılık alamadığını şu sözlerle ifade etmektedir: "Başaramadım alan olmadı öyle. Çevresi olanlar yapıyolar İnternet üzerinden de yapıyolar ya da mesela Malkara'da mesela bir öğretmen grubudur, bi şey gurubudur tutuyo…"

Bu ifadeler, kadınların dijital medya aracılığıyla köylülüğü paraya çevirme pratiklerinin basitçe bir "güçlenme hikâyesi" olarak okunamayacağını göstermektedir. Bu pratikler, mevcut eşitsizliklerin içinden, onlarla birlikte ve onlara rağmen geliştirilen "kırılgan bir eylemlilik"[9] biçimine işaret eder.

•••

9 Bu kavramı, Wallis'in (2011) kırsal kökenli göçmen kadınların cep telefonu kullanımlarını analiz ederken geliştirdiği "hareketsiz hareketlilik" kavramından yola çıkarak kullanıyorum. Wallis, cep telefonlarının kadınlara gelir yaratma ve iletişim ağlarını genişletme imkânı sunduğun ancak aynı zamanda onları gözetim ve denetime açık hâle getirdiğini göstermektedir (472-473).

Dijital mecralar kadınlara ürünlerini dolaşıma sokma, emeklerini görünür kılma ve köylülüğe atfedilen değeri yeniden müzakere etme imkânı sunmaktadır. Ancak bu imkân, Melda'nın "çevresi olanlar yapıyolar" ifadesinde somutlaştığı üzere herkes için aynı ölçüde erişilebilir değildir. Dijital dolaşım sadece platforma erişimle değil sosyal ilişki ağlarına erişimle de şekillenmektedir.

Rayiha'nın (41, Lise) deneyimi, bu eşitsizliğin görünürlük, network ve mekânsal boyutlarını daha da belirginleştirir. Çember, çetik (patik), iğne oyası ve el örgüsü ürünler üreten Rayiha, farklı renk ve modellerde çok sayıda ürünü defalarca Facebook ve Instagram'da paylaşmasına rağmen neden satış yapamadığını şu sözlerle dile getirdi: "Görülmüyo, yayılmıyo herhalde. Kızlar hep geçen yıl yardımcı oldu bana, hep internetten aldık… Bunların her rengini yaptık internete attık kaç kere bi kişi sordu sadece. Face'ten, Instagram'dan paylaştık. Sonra ben de sinir oldum, bi daha yapmadım." Rayiha'nın TikTok'ta gördüğü evden yapılabilecek parça başı işler karşısında dile getirdiği "özenme" hâli ve bu tür işlerin "kasabalarda daha yakın yerlerde, köylere vermezler öyle" ifadesi, dijital mecralarda dolaşıma girebilmenin sadece platform bilgisine değil mekânsal yakınlık ve ilişki ağlarına da bağlı olduğunu göstermektedir.

Bu ifadeler, dijital mecraların köylü kadınlar için eşit ve kendiliğinden işleyen bir pazar alanı sunmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Dijital beceriler, sosyal ağlara erişim, görünürlük üretebilme kapasitesi, mekânsal konum ve sınıfsal kaynaklar; kimlerin köylülüğü hangi ölçüde ekonomik ya da sembolik değere dönüştürebileceğini şekillendirmektedir. Dolayısıyla burada söz konusu olan şey yapısal eşitsizlikleri aşan bir dönüşümden çok, eşitsizliklerin içinden açılan, neoliberal koşullarda hayatta kalma stratejileriyle iç içe geçen dar ama anlamlı hareket alanlarıdır.

Nitekim derinlemesine görüşmelerde ve gündelik hayatta sıkça dile getirilen "Hem Allah'a hem devlete emanetiz" ve "Biz son noktayız, biz ne tuttuk tuttuk köyü" gibi ifadeler, neoliberal politikalar altında tarımsal üretimin giderek güvencesizleştiğini ve bu sürecin kadınlar tarafından çoğunlukla yapısal bir sahipsizlik hissi içinden deneyimlendiğini ortaya koydu. Edibe'nin "Devlet kaşıkla verir, kepçeyle alır… Fakire değil zengin olana destek var" (48, İlkokul) sözleri, bu deneyimin derin bir adaletsizlik duygusuyla birlikte yaşandığını yansıtan daha genel bir eğilimi somutlaştırmaktadır. Alan notlarım, kadınların bu koşulları çoğunlukla

sosyal güvence eksikliği, karşılıksız emek ve toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü üzerinden düşündüklerini de ortaya koymaktadır: "Hani o kadar emek verirsin ne aylık var ne Bağkur… Hiç güvencemiz yok… Sen temizliği yap evde… Hayvanlara bak. Hizmetçi yani…" (Esra, 43, İlkokul).

Köy yaşamını "huzur" ve "doğallık" gibi olumlayıcı ifadelerle tarif eden kadınlar dahi, emek deneyimi söz konusu olduğunda benzer noktalarda buluştular. Halime'nin (52, İlkokul) "Biz kendimizi kasabalı kadınlardan farklı görmesek ne olur, devlet bizi farklı görüyor" sözleri, bu farkın kadın emeği ve sosyal güvence ilişkileri açısından ne anlama geldiğini ortaya koyan çarpıcı ifadelerden biridir. Bu anlatıları, köylü kadın emeğinin feminist literatürde "ücretsiz aile işçisi" (Sirman 2015, 226) olarak kavramsallaştırılmasıyla birlikte düşünmek, sahada karşılaştığım emek deneyimini anlamlandırmamı oldukça kolaylaştırdı. Aynı zamanda köylülüğün dijital mecralar aracılığıyla paraya çevrilme imkânlarının bu kırılgan emek düzeniyle nasıl iç içe geçtiğini de fark etmemi sağladı.

"Kırılgan eylemlilik" dediğim şey tam da bu aralıkta ortaya çıkar: Kadınlar dijital medyayı mevcut geçim stratejilerine eklemleyerek alan açmaya çalışırken aynı anda bu alanın sınırlarıyla karşılaşırlar. Paraya çevirme çabası, çoğu zaman denemeler, geri çekilmeler ve yeniden girişimlerle örülü bir süreçtir. Bu kırılgan alan, bazı durumlarda kadınlar arası bir karşılaşma biçimini de alır. Köyde yoğunlaşan bedensel üretim ile dijital mecrada örgütlenen dolaşım her zaman aynı özne tarafından yürütülmez.

"Biz Hindi Yoluyoruz, O İnternetten Satıyor": Organik Yaşam Alanında Dijital Dolaşım ve Kadınlar Arası Güç İlişkileri

Alanda, "organik yaşam" etrafında şekillenen güncel ilgiyi ekonomik bir fırsata dönüştürmeye çalışanların yalnızca köylü kadınlarla sınırlı olmadığını fark ettim. İlçe ya da kent merkezinde yaşayan, çoğunlukla eğitimli ve görece ayrıcalıklı ekonomik ve kültürel konumlara sahip kadınların organik ürün piyasasına dâhil olma arzusu, gündelik ve enformel sohbetlerde sıkça dile getiriliyordu. Köydeki kadınların zaman zaman alaycı bir dille "organik hastası" olarak andıkları bu kadınlar açısından köyler ve özellikle köylü kadın emeği güçlü bir cazibe alanına dönüşmüş durumdaydı: "Bak kadın doktorluğu bıraktı, organiğe yöneldi değişik şeyler yaptırıp satıyomuş."

Bu cazibenin kendisi sadece sağlıklı beslenme ya da doğal yaşam arzusuyla ilgili değildir. Köylü üretimine atfedilen "doğallık", "organiklik" ve emek yoğunluk gibi niteliklerin ekonomik değere dönüştürülebilir bir söylem

olarak yeniden dolaşıma girmesiyle ilgilidir. Köyler, bir yandan kırılgan üretim koşullarının mekânı olarak varlığını sürdürürken diğer yandan başka kadınların girişimcilik tahayyüllerinde romantize edilmiş bir fırsat alanı olarak konumlanabilmektedir.

Gündelik hayattaki enformel sohbetlerde birçok kadından duyduğum köye "kooperatif" kurma girişimi, bu yönelimin Ovacık köyü ölçeğinde nasıl bir gerilim ve müzakere alanı yarattığını somut biçimde göstermektedir. Köydeki kadınların anlatılarına göre Demet, Malkara'nın zengin ve nüfuslu kişilerinden biri olup oldukça geniş bir sosyal çevreye sahiptir. Son yıllarda Ovacık ve civar köylerde kooperatif kurmaya yönelik çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Ancak söz konusu girişim, birçok kadın tarafından kolektif üretim ve dayanışmadan ziyade işveren-işçi ilişkisine dayalı bir düzenleme olarak algılanmış ve bu nedenle kabul görmemiştir: "Tamam yapçaz ama insan hani karşılıklı samimiyet olur. Patronluk taslayacak gibi biraz…" (Esra, 43, İlkokul).

Enformel sohbetler sırasında birçok kadından, Demet'in komşu köylerden bazı kadınlarla birlikte çalıştığını, Malkara'da organik ürünler sattığı bir dükkânı bulunduğunu ve bu ürünleri sosyal medya ve internet üzerinden dolaşıma sokmaya çalıştığını duydum. Aynı sohbetlerde Demet'in "Sattıkları doğal ama kendisi doğal değil" sözleriyle eleştirilmesi oldukça çarpıcıydı. Bu söylemler, "doğal" olanın köylü kadınlar tarafından sadece bir ürün niteliği olarak görülmediğini; kadınlar arası ilişkilerde çizilen sınırların, kurulan mesafelerin ve karşılıklı konumlanmaların da dili hâline gelebildiğini ortaya koymaktadır.

Bu tür sahiplenmeler, toplumsal cinsiyet ilişkileri içinde kırsal kadınlığa yüklenen "bozulmamışlık" ve "doğallık" anlatılarıyla kesişirken (Little ve Austin 1996; Little 2006), kentli kadınlarla araya çizilen söylemsel bir sınırı da görünür kılar. "Doğal olan biziz" iddiası, sadece ürünlerin değil bedenlerin, gündelik yaşamın ve dijital temsillerin de bu kategoriye dâhil edilmesiyle kurulabilmektedir: "Ürünlerimiz de doğal, fotoğraflarımız da doğal, kendimiz de doğalız. Doğayı seviyoruz biz. Paylaşıyoruz…" (Ayşenur, 40, Ortaokul).

Gündelik ve enformel sohbetlerde bazı kadınlar, Demet'in yanı sıra köye ara ara gelen ve benzer biçimde "organik hastası" olarak adlandırılan başka bir kadından da söz ediyordu. Anlatılara göre Aycan, ilçenin zengin ve köklü ailelerinden birinin gelini ve emekli bir doktordur. Civar köylerdeki kadınlarla anlaşarak onların ürettikleri ürünleri satın almakta ve internet üzerinden pazarlamaktadır. Aycan'ın Esra'nın evine sık sık girip çıktığının

dile getirilmesi üzerine bu ilişkinin nasıl kurulduğunu anlamak için Esra ile yeniden bir araya geldim.

Esra, eşiyle birlikte yaklaşık dört bin hindiye bakan küçük ölçekli bir üreticidir. 2021 yılında Aycan'ın kendilerine ulaşmasıyla birlikte aralarında ticari bir ilişki başlamış. Esra'nın yetiştirdiği, temizlediği ve paketlediği hindiler, Aycan aracılığıyla internet üzerinden dolaşıma girmiş. Esra bu iş bölümünü şöyle anlattı: "Çobanlara yemek yapıyorum her akşam, bu sene 4 bin tene hindi var. İstanbul'a her yere satılıyo. İnternet'ten sipariş alıyoruz… Aycan abla o sipariş alıyo İnternet'ten. Biz kilo hesabı ütülüyoruz, temizliyoruz kargoya sonra" (Esra, 43, İlkokul).

Esra'nın neden doğrudan internet üzerinden satış yap(a) madığını anlatırken kurduğu cümleler, bu ayrışmanın gündelik emek örgütlenmesiyle nasıl iç içe geçtiğini açıkça gösterir: "Biz yapamadık yavrum. Sipariş, kargolama, kutu… Ona ayıracak vaktimiz yok. Ben anca hindi yolmakla, insan toplamakla uğraşabilirim." (Esra, 43, İlkokul). Buradaki "yapamadık" ifadesi, basit bir dijital beceri eksikliğinden çok zamanın, bedenin ve emeğin nasıl bölündüğüne dair önemli ipuçları sunmaktadır. Sipariş takibi, müşteriyle sürekli temas ve dolaşımın koordinasyonu, köyde beden üzerinden yürüyen üretim emeğine kolayca eklemlenebilecek bir iş değildir. Bu durum sadece zamansal bir sıkışmışlığa değil sosyal çevre, ilişki ağları ve dolaşım kapasitesi bakımından farklı konumlanmalara da işaret eder: "Anlasak belki hiç de ihtiyaç duymacaz. Bi de o kadının çevresi çok geniş, doktor arkadaşları çok var. Seminerlere yurdışına gidiyo her yerde eli kolu bacağı..."

Esra'nın aktardıkları, üretim sürecine ilişkin bedensel ve yoğun fiziksel emeğin büyük ölçüde köyde ve kendi üzerinde toplandığını; sipariş alma, müşteriyle temas kurma ve satışın örgütlenmesi gibi dijital aracılı aşamaların ise Aycan tarafından yürütüldüğünü göstermektedir. Böylece emek mekânsal ve işlevsel olarak ayrışmaktadır: Köyde yoğunlaşan bedensel üretim ile dijital mecrada örgütlenen dolaşım birbirine bağlanırken aradaki geçiş noktası dijital medya tarafından kurulmaktadır. Bu eşik emeğin ürüne, ürünün de ekonomik değere dönüştüğü, kadınlar arası güç ve konum farklılıklarının dijital dolaşım içinde yeniden düzenlendiği bir geçiş momentidir.

Esra, internet üzerinden satış yapabilmenin daha yüksek kazanç anlamına geldiğinin farkındadır ve bu farkı açık biçimde şöyle ifade eder:

> Biz 70 liradan veriyoruz o kaça satıyo biliyor musun 150 200 liraya satıyo. Yüzde yüz kazanıyo yani. Çünkü kazanmasa hayatta uğraşmaz. O kadar varlıklı o kadar

> zengin ki hayatta uğraşmaz. Organikle kafayı bozmuş biraz. Bak mesela indinin yanına biz paketleyip koyuyoruz buz da koyuyoruz içine mesela. Onun yanına şey koyar. Siyez bulguru. Kesme yaptırır doğal, kuskus yaptırır, keçi sütü sabunu eşşek sütü sabunu hep kendileri yaptırır. Onun bir tane çalışanı var Malkara'da mesela. Köylerden birkaç kişi toplayıp kesmeyi yaptırıyomuş, kesme makinesi bile almışlar…

Esra ile Aycan arasında kurulan ilişki, sınıfın, mekânın, toplumsal cinsiyetin ve teknolojinin birbirine dolandığı karmaşık bir emek ve iktidar ilişkisini görünür kılmaktadır. Zira sınıfsal eşitsizlikler çoğu zaman tekil ve doğrudan biçimlerde değil "kent-köy sakinleri, sanayi-tarım işçileri, kentli zanaatkârlar ve köylü kadınlar, erkekler-kadınlar, kafa-kol işçileri, gençler-yaşlılar, siyahlar-beyazlar, bölgesel, ulusal ve etnik farklılıklar" gibi farklı toplumsal konumlar içinden geçerek gündelik hayatta somutlaşır (Bernstein 2014, 144-145).

Bu karşılaşmada Esra'nın bedene, zamana ve mekâna sıkışmış üretim emeği ile Aycan'ın dolaşımı örgütleme, alıcı ağlarına erişim ve değeri dijital mecralarda hareket ettirme kapasitesi arasında belirgin bir asimetri ortaya çıkmaktadır. Dijital medya burada nötr bir araç değildir. Görünürlüğün, erişimin ve ekonomik değerin kimler tarafından ve hangi ilişkisel ağlar üzerinden üretileceğini belirleyen bir eşik işlevi görür. Bu nedenle dijitalleşme, sahada karşılaştığım kadınlar için sadece teknik bir yenilik değil emeğin, değerin ve kadınlık konumlarının yeniden müzakere edildiği bir ilişkisel gerilim hattıdır.

Sonuç

Bu makalede Tekirdağ köylerinde yürüttüğüm feminist dijital medya etnografisinden hareketle, köylü kadınların dijital medya pratiklerini sabit kimlikler ya da doğrusal bir güçlenme anlatısı içinde değil çelişkili, çoğul ve bağlamsal öznelik süreçleri olarak ele aldım. Etnografik alan araştırması, dijital medyanın köyde yaşayan kadınlar için kendiliğinden bir özgürleşme alanından çok, emek, sınıf, toplumsal cinsiyet ve mekânsallıkla örülü ilişkisel bir müzakere zemini olarak işlediğini gösterdi.

Bu zeminde köylülük sabit bir kimlikten çok kimi bağlamlarda gururla sahiplenilen, kimi anlarda estetize edilerek geri çekilen, kimi durumlarda ise sembolik ve ekonomik değere dönüştürülerek yeniden konumlandırılan hareketli bir toplumsal konum olarak belirdi. Saha boyunca görünür olan şey köylü kadın öznelliğinin direniş ve uyum, görünürlük ve gizleme, değer

üretimi ve değersizleştirme arasında kurulan ince gündelik manevralar içinde şekillenmesidir. Dijital medya bu manevraların hem sahnesi hem de dolayımlayıcı bir aracıdır. Kadınlar dijital mecralarda emeklerini görünür kılarken bir saygınlık ve tanınma talebi de ortaya koyarlar. Estetik seçimler yaparken köylülüğün damgalayıcı anlamlarıyla mesafe kurar ve diğer yandan onun sembolik ve ekonomik değerini dolaşıma sokarlar. Bu nedenle köylü kadınların dijital pratikleri, köylülüğe yönelik yerleşik tarihsel anlam ve hiyerarşileri basitçe ortadan kaldırmaktan çok bu sınırlarla oynayan, onları esneten ve kimi anlarda yeniden kuran süreçler olarak okunmalıdır.

Dijital çağda medyanın kırsaldaki yerine ilişkin etnografik bilgi üretme çabası, dijital medya deneyimlerini evrenselleştiren dar varsayımlara olduğu kadar kültürel rölativizme yaslanan yaklaşımlara karşı da eleştirel bir konum almaya imkân tanır (Ali 2018; Hobbis vd. 2023, 9). Zira dijitalleşme tartışmalarında kırsal alanlar çoğunlukla altyapı, erişim ve "sayısal uçurum" başlıkları altında, teknik ve işlevsel bir çerçevede ele alınmakta; kentsel, orta sınıf ve çoğu zaman Batı-merkezli deneyimler örtük bir norm olarak konumlanmaktadır. Bu bağlamda kırsalın dijital kültürleri çoğu zaman ikincil bir mesele olarak kalır (Ali 2018; Hobbis vd. 2023; Miller ve Horst 2021).

Bu çalışmada kırsal mekânı, dijitalleşme süreçlerinde sıklıkla "gecikmişlik" çerçevesine sıkıştıran yaklaşımların ötesine geçerek teknoloji, zaman ve öznelliğin kesişim noktaları üzerinden düşünmeyi mümkün kılan analitik bir eşik olarak kavradım. Feminist dijital etnografinin imkânlarıyla köylü kadınların deneyimlerini tekil bir temsil çerçevesine indirgemek yerine farklı kadınlıkların, farklı köylülüklerin ve eşitsiz güç ilişkilerinin iç içe geçtiği çoğul bir öznelik alanını görünür kılmaya çalıştım. Böylece dijital medyanın toplumsal hayatı dışarıdan dönüştüren bir güçten çok mevcut çelişkileri yoğunlaştıran, yeniden dağıtan ve yeni ifade alanları açan ilişkisel bir teknoloji olarak işlediğini tartıştım.

Son kertede bu çalışma, Tekirdağlı köylü kadınların dijital medya aracılığıyla yalnızca kendilerini temsil etmediklerini, köylülüğün ne olduğuna, kadın emeğinin neyi ifade ettiğine ve toplumsal değer ölçütlerinin nasıl kurulduğuna dair anlam mücadelelerine aktif biçimde katıldıklarını göstermektedir. Kırsal alanlarda araştırma yürütmek sadece yeni ampirik veriler üretmekle sınırlı bir yönelim değildir. Medya ve iletişim çalışmalarında yerleşik mekânsal varsayımları sorgulayan; bu yönüyle dijital medya, gündelik hayat ve öznelliğin farklı bağlamlarda nasıl kurulduğunu yeniden düşünmeye çağıran kuramsal ve yöntemsel bir açılım olarak da önem kazanır.

Kaynakça

Acar Savran, Gülnur ve Nesrin Tura Demiryontan, haz. 2016. *Kadının Görünmeyen Emeği: Maddeci Bir Feminizm Üzerine*. İstanbul: Yordam Kitap.

Acar Savran, Gülnur. 2022. "Sunuş." *Cinsiyetler Arası Toplumsal İlişkiler ve Kesişimsellik* içinde, editör Gülnur Acar Savran, 5-25. Ankara: Dipnot Yayınları.

Ali, Christopher. 2018. "Thoughts on a Critical Theory of Rural Communication." *CARGC Paper 7*. Philadelphia: Center for Advanced Research in Global Communication, University of Pennsylvania. https://repository.upenn.edu/cargc_papers/7.

Aydın, Zülküf. 2001. "Yapısal Uyum Politikaları ve Köylünün Beka Stratejileri." *Toplum ve Bilim* 88: 11-32.

Bernstein, Henry. 2014. *Tarımsal Değişimin Sınıfsal Dinamikleri*. Çeviren Oya Köymen. 2. baskı. İstanbul: Yordam Kitap.

Binark, Ferruh Mutlu. 2007. "Yeni Medya Çalışmalarında Yeni Sorunlar ve Yöntem Sorunu." *Yeni Medya Çalışmaları* içinde, editör Mutlu Binark, 21-44. Ankara: Dipnot Yayınları.

Binark, Ferruh Mutlu. 2015. "Yeni Medya Çalışmaları Özel Sayısı Hakkında: Neden?" *Folklor/Edebiyat* 21 (83): 9-18.

Boellstorff, Tom. 2021. "Rethinking Digital Anthropology." *Digital Anthropology* içinde, editörler Haidy Geismar ve Hannah Knox, 44-62. 2. baskı. Londra: Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003087885-4.

Boratav, Korkut. 1981. *Tarımsal Yapılar ve Kapitalizm*. Ankara: Birikim Yayınları.

Boratav, Korkut. 2004. İstanbul ve Anadolu'dan Sınıf Profilleri. 2. baskı. Ankara: İmge Kitabevi.

Ceylan, Okan. 2019. "Neoliberal Ekonomi ve Türkiye Tarım Politikaları Arasında Küçük Köylülüğün Dönüşümü: Edirne İli Örneği (1980-2015)." *Anadolu İktisat ve İşletme Dergisi* 3 (2): 134-152.

Chueh, Ho-Chia ve Yi-Hua Lu. 2018. "My Dream Life in a Rural World: A Nonfiction Media Representation of Rural Idyll in Taiwan." *Journal of Rural Studies* 59: 132-141. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.04.004.

Çaylı Rahte, Emek. 2018. "Türkiye'de Medya Etnografisi Yapmak: Alanın Gelişimi ve Seyrine Eleştirel Bir Bakış." *Mülkiye Dergisi* 42 (4): 593-637.

Çelik, Burçe. 2010. "Teknolojinin Taşrası, Taşranın Teknolojisi: Osmanlı'dan

Türkiye'ye Teknolojik Deneyimler ve Gerilimler." *Taşrada Var Bir Zaman* içinde, editörler Z. Tül Akbal Süalp ve Aslı Güneş, 189-210. İstanbul: Çitlembik Yayınları.

Durna, Tezcan ve Nehir Durna. 2015. "Taşranın Facebook ile İmtihanı: Bir Akdeniz Köyünde Etnografik Keşif Çalışması." *Folklor/Edebiyat* 21 (83): 99-124.

Edensor, Tim. 2006. "Performing Rurality." *Handbook of Rural Studies* içinde, editörler Paul Cloke, Terry Marsden ve Patrick Mooney, 484-495. Londra: Sage. https://doi.org/10.4135/9781848608016.n35.

Emerson, Robert M., Rachel I. Fretz ve Linda L. Shaw. 2015. *Alan Çalışması: Etnografik Alan Notları Yazımı*. Çeviren A. Erkan Koca. 2. baskı. Ankara: Atıf Yayınları.

Ergül, Hakan, Emre Gökalp ve İncilay Cangöz. 2014. *Medya Ne Ki... Her Şey Yalan! Kent Yoksullarının Günlük Yaşamında Medya*. 2. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ergur, Ali, Hakan Yücel, Joël Meissonnier, Jean-François Pérouse ve Seçil Doğuç. 2009. *Kentsel Çevre Bölgelerindeki Gençlerin Kimlik Araçları Olarak Mekânla İlişkilenme, Boş Zaman Değerlendirme ve Teknoloji Kullanımı*. TÜBİTAK Proje Raporu, Proje Numarası. 106K323. İstanbul.

Eren, Ceren Zeynep. 2017. "Köylülüğün Itibar Kaybı: Bakırçay Havzası Dağ Köylerinden Kadınların Anlatıları ve Kırsal Dönüşüm." *Praksis* 43: 811-839.

Fabian, Johannes. 1983. *Time and the Other: How Anthropology Makes Its Object*. New York: Columbia University Press.

Fulkerson, Gregory M. ve Alexander R. Thomas, ed. 2013. *Studies in Urbanormativity: Rural Community in Urban Society*. Lanham: Lexington Books.

González-Leonardo, Miguel, Francisco Rowe ve Alberto Fresolone-Caparrós. 2022. "Rural revival? The rise in internal migration to rural areas during the Covid-19 Pandemic: Who moved and where?" *Journal of Rural Studies* 96: 332-342. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.11.006.

Grabolle-Çeliker, Anna. 2018. "Gelin, Anne, Yabancı ve Araştırmacı: Türkiye'deki Kürt İşgücü Göçü İncelemesinde Konumsallık." *Etnografik Hikâyeler: Türkiye'de Alan Araştırması Deneyimleri* içinde, hazırlayanlar Rabia Harmanşah ve Zeliha Nilüfer Nahya, 137-150. 2. baskı. İstanbul: Metis Yayınları.

Guillaumin, Colette. 2022. "İktidarın Pratiği ve Doğa Fikri 1: Kadınların Mülk Edinilmesi." *Cinsiyetler Arası Toplumsal İlişkiler ve Kesişimsellik* içinde, editör Gülnur Acar Savran, 25-69. Ankara: Dipnot Yayınları.

Güner, Feride. Baskıda. "Playing With and Reconstructing The Rural-Urban Duality: Thracian Village Women's Digital Media Performance." *Rural Media Studies: A Global Perspective* içinde, editörler Rashid Gabdulhakov ve Marc Esteve del Valle. New York: Bloomsbury.

Gürel, Burak. 2015. "Türkiye'de Kırda Sınıf Mücadelelerinin Tarihsel Gelişimi." *Marksizm ve Sınıflar: Dünyada ve Türkiye'de Sınıflar ve Mücadeleleri* içinde, editörler Sungur Savran, Kurtar Tanyılmaz ve E. Ahmet Tonak, 303-385. İstanbul: Yordam Kitap.

Hobbis, Geoffrey, Marc Esteve del Valle ve Rashid Gabdulhakov. 2023. "Rural Media Studies: Making the Case for a New Subfield." *Media, Culture & Society* 45 (7): 1489-1500. https://doi.org/10.1177/01634437231179348.

Juteau, Danielle. 2022a. "Biz Kadınlar: Kadınlar Kategorisinin Ayrıştırılamaz Türdeşliği ve Ayrışıklığı." *Cinsiyetler Arası Toplumsal İlişkiler ve Kesişimsellik* içinde, editör Gülnur Acar Savran, 227-253. Ankara: Dipnot Yayınları.

Juteau, Danielle. 2022b. "Maddeci Feminist Bir Kesişimsellik Paradigması." *Cinsiyetler Arası Toplumsal İlişkiler ve Kesişimsellik* içinde, editör Gülnur Acar Savran, 253-277. Ankara: Dipnot Yayınları.

Kandiyoti, Deniz. 1984. "Rural Transformation in Turkey and Its Implications for Women's Status." *Women on the Move: Contemporary Changes in Family and Society* içinde, 17-29. Paris: UNESCO.

Kandiyoti, Deniz. 2019. *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*. 6. baskı. İstanbul: Metis Yayınları.

Kayaalp, Ebru ve Burak Karsak. 2019. "Antropolojide Tarım ve Köylülük." *Kültür Denen Şey* içinde, editörler Ayfer Bartu Candan ve Cenk Özbay, 82-102. İstanbul: Metis Yayınları.

Kergoat, Danièle. 2022. "Cinsiyetler Arası Toplumsal İlişki: Toplumsal İlişkilerin Yeniden Üretilmelerinden Yıkılmalarına." *Cinsiyetler Arası Toplumsal İlişkiler ve Kesişimsellik* içinde, editör Gülnur Acar Savran, 119-143. Ankara: Dipnot Yayınları.

Kergoat, Danièle ve Elsa Galerand. 2022. "Kesişimsellik Karşısında Eştözlülük Mü? Toplumsal İlişkilerin İç İçe Geçmesi Üzerine." *Cinsiyetler Arası Toplumsal İlişkiler ve Kesişimsellik* içinde, editör Gülnur Acar Savran, 203-227. Ankara: Dipnot Yayınları.

Keyder, Çağlar ve Zafer Yenal. 2018. *Bildiğimiz Tarımın Sonu: Küresel İktidar ve Köylülük*. 4. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Köymen, Oya. 2017. *Kapitalizm ve Köylülük*. 3. baskı. İstanbul: Yordam Kitap.

Lefebvre, Henri. 2016. *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. Çeviren Işın Gürbüz. 4. baskı. İstanbul: Metis Yayınları.

Little, Jo. 2006. *Gender and Rural Geography: Identity, Sexuality and Power in the Countryside*. Londra: Routledge.

Little, Jo ve Patricia Austin. 1996. "Women and the Rural Idyll." *Journal of Rural Studies* 12 (2): 101-111. https://doi.org/10.1016/0743-0167(96)00004-6.

MacKenzie, Donald ve Judy Wajcman. 1999. "Introductory Essay: The Social Shaping of Technology." *The Social Shaping of Technology* içinde, editörler Donald MacKenzie ve Judy Wajcman, 3-27. 2. baskı. Buckingham: Open University Press.

McDonald, Tom. 2016. *Social Media in Rural China: Social Networks and Moral Frameworks*. Londra: UCL Press. https://doi.org/10.14324/111.9781910634691.

Mies, Maria. 2000. "Feminist Araştırmalar İçin Bir Metodolojiye Doğru." Çeviren Ayşe Durakbaşa. *Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem* içinde, editörler Serpil Çakır ve Necla Akgökçe, 48-66. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Mies, Maria. 2018. "Sunuş." *Son Sömürge: Kadınlar* içinde, editörler Maria Mies, Veronika Bennholdt-Thomsen ve Claudia von Werlhof, 9-24. Çeviren Yıldız Temurtürkan. 3. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Miller, Daniel. 2016. *Social Media in an English Village*. Londra: UCL Press. https://doi.org/10.14324/111.9781910634431.

Miller, Daniel ve Heather A. Horst. 2021. "Six Principles for a Digital Anthropology." *Digital Anthropology* içinde, editörler Haidy Geismar ve Hannah Knox, 21-43. 2. baskı. Londra: Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003087885-3.

Murphy, Elizabeth ve Robert Dingwall. 2021. "Etnografi Etiği." Çeviren Zeynep Pirim. *Etnografi El Kitabı* içinde, editörler Paul Atkinson, Amanda Coffey, Sara Delamont, John Lofland ve Lyn Lofland, 339-352. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Murphy, Patrick D. ve Marwan M. Kraidy. 2003. "Towards an Ethnographic Approach to Global Media Studies." *Global Media Studies: An Ethnographic*

Perspective içinde, editörler Marwan M. Kraidy ve Patrick D. Murphy, 3-21. Londra: Routledge.

Nightingale, Virginia. 2012. "Media Ethnography and the Disappearance of Communication Theory." *Media International Australia* 145 (1): 94-102. https://doi.org/10.1177/1329878X1214500111.

Önal, Nevzat Evrim. 2017. "Tarım ve Köylülük 'Sorun'larına Dair Bir Tartışma Çerçevesi." *Praksis* 43: 727-739.

Özbay, Ferhunde. 2019. *Kadın Emeği: Seçme Yazılar*. Yayına hazırlayan Şemsa Özar. İstanbul: İletişim Yayınları.

Özuğurlu, Metin. 2011. *Küçük Köylülüğe Sermaye Kapanı*. Ankara: Notabene Yayınları.

Panelli, Ruth. 2006. "Rural Society." *Handbook of Rural Studies* içinde, editörler Paul Cloke, Terry Marsden ve Patrick Mooney, 63-91. Londra: Sage. https://doi.org/10.4135/9781848608016.n5.

Peterson, Mark Allen. 2003. *Anthropology and Mass Communication: Media and Myth in the New Millennium*. Oxford: Berghahn Books.

Pink, Sarah, Heather Horst, John Postill, Larissa Hjorth, Tania Lewis ve Jo Tacchi. 2016. *Digital Ethnography: Principles and Practice*. Londra: Sage.

Postill, John. 2009. "What Is the Point of Media Anthropology?" *Social Anthropology* 17 (3): 334-344. https://doi.org/10.1111/j.1469-8676.2009.00079_1.x.

Sarı, Engin. 2007. "Kültür, Kimlik, Politika: Mardin'de Kültürlerarasılık." Doktora tezi, Ankara Üniversitesi.

Savran, Sungur. 2015. "Sınıfları Haritalandırmak: Sınıflar Birbirinden Nasıl Ayrılır?" *Marksizm ve Sınıflar* içinde, derleyen Sungur Savran, Kurtar Tanyılmaz ve E. Ahmet Tonak, 25-71. İstanbul: Yordam Kitap.

Sherman Heyl, Barbara. 2021. "Etnografik Mülakat." Çeviren Begüm Odacı. *Etnografi El Kitabı* içinde, editörler Paul Atkinson, Amanda Coffey, Sara Delamont, John Lofland ve Lyn Lofland, 369-384. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Short, Brian. 2006. "Idyllic Ruralities." *Handbook of Rural Studies* içinde, editörler Paul Cloke, Terry Marsden ve Patrick Mooney, 133-149. Londra: Sage.

Sirman, Nükhet. 2001. "Sosyal Bilimlerde Gelişmecilik ve Köy Çalışmaları." *Toplum ve Bilim* 88: 251-254.

Sirman, Nükhet. 2015. "Köy Kadının Aile ve Evlilikte Güçlenme Mücadelesi."

Kadın Bakış Açısından 1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar içinde, hazırlayan Şirin Tekeli, 231-256. 6. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Skeggs, Beverley. 2021. "Feminist Etnografi." Çeviren Münevver Arı ve Mehmet Can Çarpar. *Etnografi El Kitabı* içinde, editörler Paul Atkinson, Amanda Coffey, Sara Delamont, John Lofland ve Lyn Lofland, 426-442. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Tekirdağ İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. 2022. *2022 Tarım Raporu*. https://tekirdag.tarimorman.gov.tr/Belgeler/TarimRaporlari/2022%20TARIM%20RAPORU.pdf.

Tomlinson, John. 2017. *Küreselleşme ve Kültür*. Çeviren Arzu Eker. 2. baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Türkiye İstatistik Kurumu. 2024. "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023." https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=49684.

Wajcman, Judy. 2002. "Addressing Technological Change: The Challenge to Social Theory." *Current Sociology* 50 (3): 347-363. https://doi.org/10.1177/0011392102050003004.

Wajcman, Judy. 2004. *Technofeminism*. Cambridge: Polity.

Wajcman, Judy. 2006a. "Techno Capitalism Meets Technofeminism: Women and Technology in a Wireless World." *Labour & Industry* 16 (3): 7-20. https://doi.org/10.1080/10301763.2006.10669327.

Wajcman, Judy. 2006b. "New Connections: Social Studies of Science and Technology and Studies of Work." *Work, Employment and Society* 20 (4): 773-786. https://doi.org/10.1177/0950017006069814.

Wallis, Cara. 2011. "Mobile Phones Without Guarantees: The Promises of Technology and the Contingencies of Culture." *New Media & Society* 13 (3): 471-485. https://doi.org/10.1177/1461444810393904.

Wolf, Eric R. 2000. *Köylüler*. Çeviren Abdulkerim Sönmez. Ankara: İmge Kitabevi.

Yazıcı Yakın, Aslı. 2021. "Alelâde Şeyleri Anlatmak." *Etnografi: Olağan-içi Tecrübe* içinde, editörler Aslı Yazıcı Yakın ve Meriç Kükrer, 7-30. 2. baskı. Ankara: Doğu Batı Yayınları.